

ХМЕЛЬНИЦЬКА ОБЛАСНА РАДА
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ПРАВА
ІМЕНІ ЛЕОНІДА ЮЗЬКОВА

ФАКУЛЬТЕТ УПРАВЛІННЯ ТА ЕКОНОМІКИ

Кафедра публічного управління та адміністрування

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

на тему: «РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ:
ДЕРЖАВНО-УПРАВЛІНСЬКИЙ АСПЕКТ»

Виконала: студентка магістратури за
спеціальністю

281 Публічне управління та
адміністрування

Олена ТКАЧЕНКО

(прізвище імя та по-батькові)

Керівник: кандидата наук з державного
управління, доцентка

Рецензент:

Анотація. У роботі проведено дослідження сутності та основних складових понять державної політики в галузі освіти; розкрито соціально-політичний контекст формування та особливості державної освітньої політики на сучасному етапі; узагальнено європейський досвід реалізації державної політики в галузі освіти; проаналізовано напрямки, засоби та особливості діяльності суб'єктів реалізації освітньої політики держави; структуру, функціонування та забезпечення системи освіти; зміни нормативно-правової бази та вдосконалення структури системи освіти; визначено напрями модернізації змісту освіти та системи заходів, які покликані удосконалити систему управління освітою, опрацьовано методичне забезпечення моніторингу та оцінювання якості освіти регіону; висвітлено причини поширення синдрому «професійного вигорання» серед освітян.

Ключові слова: освіта, освітня політика, державна політика, суб'єкти освітнього процесу, рівні освіти, реформування, модернізація.

ЗМІСТ

ВСТУП	.....
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ.....	.....
1.1. Поняття, завдання, принципи та етапи формування державної освітньої політики	.....
1.2. Європейський досвід реалізації державної політики в галузі освіти	.....
РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	.....
2.1. Формування та реалізація освітньої політики в контексті сучасних реформ системи публічного управління.....	.....
2.2. Аналіз структури та функціонування системи освіти в Україні та регіоні.....	.....
РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТА ПРІОРИТЕТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ	.....
3.1. Модернізація змісту освіти та системи управління освітою	.....
3.2. Забезпечення моніторингу та оцінювання якості освіти	.....
ВИСНОВКИ	.....
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	.....
ДОДАТКИ	.....

ВСТУП

Освіта - основа розвитку особистості, суспільства, нації та держави, запорука майбутнього України. Вона є визначальним чинником політичної, соціально-економічної, культурної та наукової життєдіяльності суспільства. Освіта відтворює і нарощує інтелектуальний, духовний та економічний потенціал суспільства. Освіта є стратегічним ресурсом поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення авторитету і конкурентоспроможності держави на міжнародній арені.

Актуальність теми дослідження. Беручи до уваги той факт, що зростання національної економіки безпосередньо пов'язане з технічним прогресом і запровадженням нових технологій, стає очевидним, що без розвитку системи освіти неможливо створити умови для ефективного перебігу цих процесів. Втілення на практиці технологічних розробок вимагає відповідного рівня знань та вмінь, формування у суспільстві потреби у навчанні. Сьогодні освіта як ніколи перебуває у центрі особистісного та суспільного розвитку. Науково-аналітичне забезпечення освітньої політики в Україні актуальне та загальнонаціональної ваги питання. Від його вирішення залежить якість розробки регіональної освітньої політики, рівень управління складними, іноді суперечливими освітніми процесами, швидкість інтеграції у світовий освітній простір.

Наукові дослідження за освітньою тематикою є надзвичайно чисельною і різноманітною, охоплює широке коло освітніх та філософсько-політичних проблем. Загальноцивілізаційний вимір освіти як суспільного явища досліджують представники соціальної філософії, соціології, педагогіки, філософії, менеджменту освіти, державного управління тощо. Серед вітчизняних вчених слід назвати, насамперед, праці В.Андрущенка, Д.Дзвінчука, В.Журавського, В.Кременя, С.Кримського, В.Лугового, В.Луначека, С.Ніколаєнка, М.Поповича та інших. Зазначені проблеми активно досліджують науковці, що репрезентують різні країни світу. Це

А.Адамский, А.Бердашкевич, М.Генсон, Г.Гершунский, В.Ледньов та інші.

Існуюча наукова база з проблем дослідження поняття «державна освітня політика» представлена, зокрема, працями В.Журавського, В.Кукліна, С.Белякова, В.Огаренко, В.Полонського, О.Скідіна та інших учених.

Якісне дослідження освітньої політики неможливе поза контекстом розвитку загальної теорії і практики державного управління та державної політики. Ці проблеми розробляють А.Аверьянов, В.Бабкін, В.Бех, В.Бакуменко, В.Бєбик, А.Білоус, С.Майборода, І.Надольний, Н.Нижник, С.Пирожков, В.Рєбкало, Ю.Шемшученко, Г.Щокін та інші.

Незважаючи на вагомий внесок названих вчених в аналіз проблематики державної освітньої політики, недостатньо дослідженими залишаються питання взаємозв'язку державної політики в галузі освіти та регіональної політики, що здійснюється органами управління регіону з урахуванням державних інтересів та інтересів регіону в процесі розвитку системи освіти.

Мета і задачі дослідження – опрацювання теоретико-методичних основ та розробка практичних рекомендацій щодо формування та реалізації державної освітньої політики в контексті реформування.

У відповідності до мети визначено такі основні задачі дослідження:

- визначення сутності та основних складових понять державної політики в галузі освіти;
- розкриття соціально-політичного контексту формування та особливостей державної освітньої політики на сучасному етапі;
- узагальнення європейського досвіду реалізації державної політики в галузі освіти;
- аналіз структури, функціонування та забезпечення системи освіти;
- визначення напрямів модернізації змісту освіти та системи заходів, які покликані удосконалити систему управління освітою,
- опрацювання методичного забезпечення моніторингу та оцінювання якості освіти регіону;

- висвітлення причин поширення синдрому «професійного вигорання» серед освітян.

Об'єктом дослідження є процеси формування та реалізації державної освітньої політики на сучасному етапі, її роль в забезпеченні соціально-економічного розвитку країни та регіону.

Предмет дослідження – сукупність теоретичних, методичних і практичних основ реалізації державної освітньої політики України в контексті реформування.

Методи дослідження. Методологічною основою магістерської роботи стали загальнотеоретичні положення науки державного управління, викладені в працях провідних вітчизняних і зарубіжних учених. Для досягнення мети й вирішення поставлених завдань використано загальні й спеціальні методи наукового пізнання: *історично-логічний метод* – при дослідженні генези функціонування та розвитку державної освітньої політики; *інституціональний аналіз* – при дослідженні внутрішніх і зовнішніх механізмів функціонування освіти; *аналіз і синтез* – при оцінюванні сучасного стану розвитку освіти та обґрунтуванні висновків; *проблемно-цільовий та структурно-функціональний аналіз* основних теорій і практики управління системи освіти – для виділення й обґрунтування державної освітньої політики; *історико-логічне* вивчення наукових праць провідних учених у сфері державного управління, загальної теорії управління та управління освітою; *узагальнення* – при вивченні й узагальненні нормативно-правової бази, яка регулює відносини держави та суспільства в процесі формування державної освітньої політики; *аналітичний і структурно-логічний* – при розробці пропозицій щодо впровадження механізму модернізації системи освіти.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

1.1. Поняття, завдання, принципи та етапи формування державної освітньої політики

Освіта є одним з найбільш важливих компонентів людського розвитку. Він посилює людина на придбання знань і навичок, формування людського капіталу, поліпшення якості життя і джерело економічного зростання. Одним з ключових компонентів індексу розвитку людського потенціалу, розрахованого і опублікованого ПРООН, є індекс досяг рівня освіти, що характеризує грамотності дорослих і загальна частка учнів у всіх школах. За цим показником Україна протягом всього періоду моніторингу людських останків в групі розвинених країн, які в значній мірі визначають його приналежність до країн з «середнім» рівнем людського розвитку на загальному індексі.

Для забезпечення функціонування та розвитку освітнього сектора України сформувала національну політику в галузі освіти, яка є предметом освіти як суспільне благо і інтелектуальних і матеріальних ресурсів суспільства, а також система навчальних закладів. Вивчення шкільного навчання, В. Кравченко зазначив, що політика уряду в цій галузі - це «курс дій державних органів, спрямованих на вирішення складних проблем в шкільній освіті з метою забезпечення його ефективності, поліпшення функціонування і тому, відповідно до поставлених завдань , напрямки, принципи «[38, стор.45]. Автор стверджує, що реалізація цієї політики складається з певної послідовності дій (кроків, етапів, підстадій) «цикл політики» і включає в себе в загальній складності встановлення порядку денного, формулювання політики, прийняття рішень, здійснення політики, її оцінку.

Звичайно, це не просто поле школи, і весь сектор освіти в цілому, структура якого, відповідно до Закону України «Про освіту», включає в себе дошкільна, середня, позашкільної, професійно-технічна, вища освіту, післядипломну освіту і аспірантура і докторантура і самоосвіта. [25]

Стаття 5 Закону України «Про освіту» говорить, що освіта є одним з національних пріоритетів, забезпечення інноваційного, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. Фінансування освіти інвестиції в розвиток людських ресурсів, сталого розвитку суспільства і держави. Освіта є одним з національних пріоритетів, забезпечення інноваційного, соціально-економічний і культурний розвиток суспільства. Фінансування освіти інвестиції в розвиток людських ресурсів, сталого розвитку суспільства і держави. Державна політика освіти визначає парламент України і Кабінету Міністрів України здійснювати центральний орган виконавчої влади в галузі освіти та інших центральних органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Термін «державна політика в галузі освіти» або «національна політика в галузі освіти» використовується з 60-х років. ХХ століття. Коли роль освіти на державному рівні сприймається як важливий фактор економічного розвитку і соціального прогресу в областях підвищеної уваги на національному рівні [22, с.21].

У науковій і науково-популярній літературі дає кілька визначень «національної політики в галузі освіти.» Ось деякі з них: «Політика в галузі освіти - найважливіший інструмент політики, що основні права і свободи, підвищення темпів соціально-економічного та технічного розвитку, гуманізація суспільства, зростання культур встановлює політика освіти на основі соціального консенсусу основних цілей. і завдання освіти, забезпечує їх впровадження в практику шляху узгоджених дій держави і суспільства.

Самий перше завдання освітньої політики на даному етапі - це досягнення сучасної якості освіти, його актуальність для нинішніх і майбутніх потреб особистості, суспільства і держави "» Державної політики в

галузі освіти - політик на основі принципу пріоритету в галузі освіти, профілактика і створення політичних організацій і релігійних рухів в державних і комунальних навчальних закладах уряду. Організаційна основа програм державної політики освіти отримала найвищий законодавчий орган «" Освітня політика - частина політики, набір теоретичних ідей, цілей і завдань, практики освіти ... ", " Політика в галузі освіти - це перш за все політики для забезпечення розвитку і функціонування системи освіти. Вона спрямована на забезпечення громадського знання, необхідне для соціального розвитку «» політика в галузі освіти - сфера діяльності, пов'язану з відносинами між соціальними групами для передачі нових поколінь накопиченого соціального досвіду, а також трансляція культури. Предметом є взаємозв'язок освітньої політики або системи відносин, що виникають в процесі діяльності «» Освітня політика - це діяльність держави щодо функціонування та розвитку системи освіти. Розробка політики в галузі освіти на основі всебічного аналізу, який спрямований на виявлення та порівняння варіантів політики. Прийнята політика в галузі освіти визначає пріоритетні напрямки фінансування, управління, планування і контроль systemy освіти для нього «[43, с.22].

V.Клерко відзначає особливість освітньої політики на посаді як системи економічних, організаційних, соціальних та інших заходів прямого і зворотного зв'язку між її складовими елементами і частиною державної політики, набір теоретичних ідей, цілей і завдань, методів освіти [40, s.425].

Дослідження I.Ivanyuk [33, с.32] Питання політики утворень розглядаються як частина політики державного сектора. Політика в галузі освіти визначається як ряд дій, спрямованих на досягнення цілей в галузі освіти, освітня політика повинна забезпечувати ніяких коштів вдосконалення управління і основою стратегії соціального і громадянського розвитку і потреби різних парадному освітнього простору.

Ye.Krasnyakov пропонує своє власне визначення «державної політики освіти України» - це робота держави і його інститутів, місцевих органів

влади з юридичної, фінансової, організаційної роботи та розвитку освіти. [43, с.23].

Проведений нами аналіз наукових джерел дозволяє зробити висновок про те, що термін «національна політика» освіти інтегрує внутрішні характеристики такі поняття, як «політика» (організаційної, нормативної та наглядової сфері суспільства, спрямовані на досягнення певних цілей, утримання досягнуто і адекватне її реалізації) , «державна політика» (офіційні дії уряду), «освіта» (процес і результат засвоєння певних окремих наук, знання, практичні навички, соціальне і культурне установа за допомогою діяльності забезпечується натисканням на соціальні, культурні та поліпшення функціонування суспільства).

Державна політика в галузі освіти - офіційно визначено, організованою і цілеспрямованою діяльності держави і його інститутів, орієнтованих на функціонування і подальший розвиток системи освіти в якості ведучого інституту демократичного суспільства.

Державна політика в галузі освіти - компонент (підсистема) національна політика, яка включає в себе набір системних визначені цілі, завдання, принципи, програми та основних напрямків діяльності органів управління, спрямованих на організацію науково-методичного забезпечення та реалізації стратегії розвитку освіти. Державна політика в галузі освіти України визначає вищий законодавчий орган, який здійснює виконавчу владу і органи місцевого самоврядування на основі затверджених органів державної влади і громадську думку схвалив концепцію освіти.

Державна політика в галузі освіти ґрунтується на конституційних нормах; стратегічні документи про освіту (доктрини, програми, концепції і т.д.); міжнародні, міжнародні договори, ратифіковані вищим законодавчим органом; закони, законодавство; укази і розпорядження Президента України; Постанова Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України; Замовлення, Міністерство освіти і науки України, міністерства і відомства, які регулюють освітні установи; накази і розпорядження регіональних

(місцевих) органів виконавчої влади, виданих в межах їх компетенції.

V. Ohnev'yuk стверджує, що державна політика в цілях освіти розробити систему освіти для формування гармонійно розвиненої, соціально активної, творчої особистості, і як фактор економічного і соціального прогресу суспільства, і вказує на те, що формування державна політика в галузі освіти під впливом зовнішніх факторів, що дозволяє брати до уваги стан, тенденції та перспективи розвитку освіти, потреби суспільства і держави в галузі освіти, розробити реалістичну політику в галузі освіти, на основі національної залізниці свідомі навчально-педагогічна діяльність на основі досягнень міжнародного співробітництва в галузі освіти [63, с.16].

При формуванні та розвитку незалежної української держави постало завдання розробки власної національної політики в галузі освіти. Двадцять три роки виклав свої принципи і основні механізми визначені суб'єкти, форма і реалізацію державної політики в галузі освіти.

Варто зазначити, що з моменту здобуття незалежності, Україна в процесі реформування національного сектору освіти, яка впливає на визначення основних напрямків, пріоритети, завдання та механізми реалізації національної політики в галузі освіти, відображеної у відповідних правилах. Цей процес являє інтерес для вчених, досліджуючи зміни у формуванні політики в галузі освіти і розвитку управління народної освіти і визначає певні етапи і особливість цієї динаміки. Так, І. Приходько визначає основні етапи системи управління вищої освіти в Україні в сільськогосподарському секторі та підкреслює позитивні і негативні аспекти кожної стадії [70].

С. Андрейчук встановлює основні етапи в еволюції освіти державного управління з точки зору незалежності, а саме державність України; державне управління освітою реформи; фаза модернізації [3, с.5].

Сікорський виділив етапи національної вищої освіти і показав динаміку відносин вищої освіти та державного управління в ряді «міжнародного простору - держава - регіон - установа» [73, с.8].

Результати Більш повно розглянути Представлене дослідження Е.

Krasnyakova, де він визначає сім етапів державної освітньої політики України, а саме: 1) травня 1991 року - березень 1996 - Українська РСР прийняття Закону «Про освіту» та прийняття державної національної програми «Освіта» (Україна ХХІ століття); 2) март 1996 - грудень 1998 - Удосконалення базового законодавства про освіту, прийняття Закону України «Про внесення змін і доповнень до Закону Української РСР" Про освіту », який за своїм характером, змістом і районах було насправді новий закон України «про освіту»; 3) грудень 1998 - січень 2002 - прийняття законів прямої дії, які визначають стратегію розвитку національної освіти зміцнити свої правила, вимоги, стандарти, законодавство, що регулює відносини всіх структурних підрозділів освіти; 4) январь 2002 - жовтень 2002 - втілення життя в деяких законах прямої дії шляху створення нормативної бази освіти, розробки стратегічного документу щодо розвитку освіти, підготовка до затвердження державних цільових програм; 5) жовтня 2002 - липень 2010 - про затвердження Стратегічного плану дій - Національної доктрини розвитку освіти відповідної нормативно-правової бази, спрямованої на її реалізацію; 6) липня 2010 року - Жов 2011 - забезпечення підвищення ефективності та інноваційний розвиток освіти, підвищення якості та доступності, завдання регулювання і діяльність відповідно до сучасних вимог (введення 11-річний курс навчання в середніх школах і дошкільний обов'язкову освіту дітей 5 років вік), інтеграція в європейський освітній простір; 7) жовтня 2011 - і на думку дослідника, нині - прийняття Національної стратегії освіти України на 2012 - 2021, що визначає основні напрямки подальшого розвитку системи освіти [44, с.22-23].

Однак слід зазначити, що новий етап реформи освіти почалося з прийняттям Закону України «Про освіту» 5. вересня 2017 года [25].

Таким чином, формування державної політики в сфері освіти української незалежної держави пройшло кілька етапів: I етап - запуск власної законодавчої та нормативно-правової бази; II етап - конституційне визнання прав громадян на освіту, визнання освітнього пріоритетного

сектора, вдосконалення освітнього законодавства; III етап - прийняття законів, які можна застосувати безпосередньо регулюють відносини на всіх рівнях освіти, розробки, впровадження та вдосконалення нормативно-правової бази; IV етап - реалізація деяких положень закону прямої дії шляхом розробки положень, наказів, інструкцій та положень виконавчої бази, в тому числі вдосконалення системи управління освіти, стандартизації змісту освіти, ліцензування, атестації та акредитації освітніх установ, гуманізації та демократизації, методологічна переорієнтація процесу навчання на розвиток особистості; V етап - модернізація освіти відповідно до потреб і вимог XXI століття, введення нових стандартів і зміст освіти, національної інтеграції в європейський і світовий освітній простір; VI етап - забезпечення підвищення ефективності та інноваційного розвитку освіти, підвищення якості і доступності інтеграції в європейський освітній простір, а також коригування завдань і заходів, відповідно до сучасних вимог.

Реалізація державної політики в галузі освіти ґрунтується на спеціально уповноваженим центральним органом виконавчої влади в галузі освіти, інших центральних органів виконавчої влади, ВООЗ, що регулюють освітні установи, відповідні міністерства Автономної Республіки Крим, місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування.

Відповідно до Закону «Про освіту» в Україні була створена система державного управління і системи органів самоврядування, які схематично зображені на рис. 1.1. [25].

На найвищому рівні (президент і парламент України) визначає цілі, завдання, механізми реалізації національної політики в галузі освіти, розвинені проекти нормативної бази і функціонування освіти. На центральному рівні уряду на чолі з Кабінетом Міністрів України, Міністерства освіти і науки України, галузевих міністерств і відомств, що регулюють навчальні заклади і державні комітети, відомства і комісії. Ці державні органи здійснюють політику національної освіти, здійснення контролю за його виконанням і дотриманням законодавства в галузі освіти,

розробки програми розвитку і стандарти визначають стандарти матеріально-технічної та фінансової підтримки освітніх установ, що займаються аналітичної і прогностичної роботи в області , визначити тенденції та стратегічні напрями розвитку, здійснювати організацію та контроль навчальної, навчально-дослідницької діяльності навчальних закладів.

Таким чином, формування концептуальних основ державної політики в галузі розвитку освіти (визначення цілей, розробка механізмів реалізації політики в галузі освіти) здійснюється на найвищому рівні, так і на центральному, регіональному та місцевому рівнях було очевидно, процес реалізації політики за допомогою введення в дію механізму і контролюють за допомогою варіанту здійснення цієї політики.

Таким чином, мета державної політики України на розвиток освіти має збільшити доступність високоякісного, конкурентоспроможного освіти для громадян України відповідно до вимог суспільства, економіки, кожен громадянин; забезпечення розвитку особистості у відповідності з його індивідуальними схильностями, здібностями, потребами на основі навчання протягом усього життя.

Тому процеси модернізації та розвитку освіти і науки, стають надзвичайно важливими значеннями є політика пріоритету освіти України; підвищення якості освіти має бути спрямоване на забезпечення економічного зростання і вирішення соціальних проблем, необхідних для подальшого навчання і розвитку особистості. Якісна освіта є необхідною умовою для сталого демократичного розвитку суспільства.

Державна політика у сфері вищої освіти на основі наступних принципів:

- 1) сталий розвиток суспільства шляхом підготовки конкурентоспроможного людського капіталу та створення умов для безперервного навчання;

- 2) наявність вищої освіти;

3) незалежність вищої освіти від політичних партій, громадських і релігійних організацій (для вищих релігійних навчальних закладів, за винятком);

4) міжнародна інтеграція і інтеграція вищої освіти в Україні в Європейському просторі вищої освіти шляхом збереження і досягнення в області розвитку і прогресивні традиції національної вищої освіти;

5) безперервність процесу вищої освіти;

6) державна підтримка підготовки фахівців з вищою освітою для пріоритетних галузей економічної діяльності, область фундаментальних і прикладних досліджень, науково-освітньої та просвітницької діяльності;

7) державна підтримка освітніх, наукових, технічних та інноваційної діяльності університетів, академій, інститутів, коледжів, в тому числі шляхом надання податкових пільг, зборів та інших обов'язкових платежів до навчальних закладів, які здійснюють таку діяльність;

8) з метою сприяння здійсненню державно-приватного партнерства в сфері вищої освіти;

9) відкритість структури і кількості освіти і підготовки фахівців з вищою освітою. [30]

Вивчення формування національної політики в галузі освіти показує, що в загальному контексті політики можна розглядати як форму, завдання, зміст держави, втілення її власних сил. Тому ми поділяємо Ye.Krasnyakova виду, що формування національної політики в галузі освіти включає в себе наступні кроки:

1) визначення основних цілей;

2) точки зору стилю і безпосередні цілі, які повинні бути досягнуті в конкретних умовах;

3) розробити методи, інструменти, форми діяльності;

4) вибір організацій (установ), за допомогою яких діяльність здійснюється, і можуть бути досягнуті цілі;

5) Вибір і розміщення, в стані зрозуміти і виконувати завдання,

викладені [43, стор.23].

Таким чином, політика в галузі освіти є специфічною діяльністю державних та інших організацій, спрямованих на встановлення для цілей і завдань системи освіти і для їх досягнень, використовуючи відповідні цілі і завдання цих механізмів дії і ресурсів. Основною метою державної політики в галузі розвитку освіти є створення умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України. Державна політика в галузі освіти визначається Верховною Радою України, глави держави і здійснюється органами державної влади та місцевого самоврядування, навчальних закладів, установ і організацій. Основні напрямки державної політики в галузі освіти України включають: забезпечення громадян рівний доступ до безкоштовного якісної освіти; зниження рівня корупції в сфері освіти; підвищити об'єктивність в оцінці діяльності студентів та інших здобувачів освіти; впровадження демократичних принципів в діяльності освітніх установ; вдосконалення цивільного і патріотичного виховання в сфері освіти; подальша інтеграція національної освіти в світовому освітньому просторі, забезпечення його конкурентоспроможності. Політика в галузі освіти повинна обов'язково носити відкрите. В результаті, політика оголошення може очікувати стабілізації процесів в системі освіти, оскільки дії уряду в рамках освітніх відносин передбачувані.

1.2. Європейський досвід реалізації державної політики в сфері освіти

Україна спочатку відновити свою державність і є активним членом європейської інтеграції.

Madzihon B. і M. Vachevskyyu зазначив, що «пріоритет і стратегічний напрям співпраці між освітній сфері України була і залишається європейський континент. Матеріальна і фінансова допомога, що надається в Україні для розвитку і реформування національної системи вищої освіти в

європейських країнах 60% від допомоги з-за кордону «[56, с.20].

Європейська інтеграція для України - це визнана модель суспільного розвитку, вибір способу життя, спосіб розширити діапазон своїх можливостей. З огляду на центральну роль освіти в стратегічних пріоритетах соціального розвитку в усіх країнах Європейського континенту, то ситуація в цій галузі є одним з ключових вимірів для оцінки реальної європейської інтеграції України.

Європейський союз - це складна система інститутів з різними функціями, які були створені протягом останніх десятиліть, еволюційний шлях. Сучасна освітня політика Європейського Союзу є результатом багатьох факторів, особливо впливу всіх без винятку, країн, що входять в нього.

Сучасна архітектура освітня політика Європейського Союзу пережила в її формуванні кількох етапів, кожен з яких має свої особливості.

Вільчінський проводили періоди Н. освітньої політики Європейського Союзу, зокрема, були визначені сім основних етапів, які характеризують певні етапи у формуванні інституційної та правової основи освітньої політики ЄС, починаючи з 1957 року до теперішнього часу.

I період - 1957-1958 рр. Офіційно оголошено про необхідність навчання в якості одного з важливих компонентів Римського договору (1957 р) - спільного ринку товарів, капіталів і послуг.

Другий період - 1971-1975 дворічний період. Визначення напрямків співпраці в галузі освіти «Звіти Janne» «Про політику Співдружності в галузі освіти», яка стала основою для співпраці в області загальної освіти ЄС.

Третій період - 1976- 1986 рр. Ухвалення міністрів освіти першої резолюції про співпрацю в галузі освіти, які були включені питаннями навчання, наукові дослідження, збірників уявити документи і дані в ряді освітніх областей.

IV період - 1987-1991 дворічний період. Остаточне затвердження загальної політики європейської освіти, запуск освітньої програми

«Еразмус», метою якого було фінансування студентів, які здобувають освіту в іншій європейській країні. Підписання Великої Хартії «Велика хартія вольностей» європейських університетів ректори університету Болоньї.

Період В - 1992-1997. Підписання Маастрихтського договору - створення Європейського Союзу. Область освіти переклала відповідальність держав-членів.

VI період - 1998-2009 роки. Підписання Сорбонни декларації по гармонізації структур вищої освіти в Європі, спільну Болонської декларації, Лісабонський договір про реформування європейської освіти.

VII період - в 2010 році - до сих пір. Завершення 10-річний період Лісабонської стратегії. Сучасний етап розвитку і реалізації освітньої політики Європейського Союзу. [8, с. 580].

Процес об'єднання Європи та її розширення на Схід супроводжується утворенням спільного освітнього і наукового простору. Цей процес був названий університетом Болонського університету імені італійського міста Болонья (Італія), була запущена цієї ініціатива. Болонська декларація 1999 року і інші документи Болонського процесу ініціював ряд реформ, необхідних для гармонізації архітектури європейської вищої освіти, підвищення функціональної сумісності, порівнянності та конкурентоспроможності вищої освіти і підвищення його привабливості для громадян Європи, а також для громадян і вчені інших країн.

Основна мета цього процесу - консолідувати зусилля наукової та освітянської спільноти та уряду в Європі не тільки істотно підвищити конкурентоспроможність європейської системи вищої освіти і науки в глобальному вимірі, а також підвищити його роль в соціал-демократичний перехід.

Обраний модернізації вищої освіти в Україні подібних загальноєвропейських підходів. Приєднання до реалізації принципів Болонського почалася на Конференції міністрів у травні 2005 року в Бергені. (Норвегія). Україна встановила підпис, разом з іншими країнами, які

проявили бажання реалізувати Болонський процес. [5, с.27].

Болонський реформи - процес прискорення гармонізації національних систем освіти і їх поступове зближення зосередженим. Зближення систем вищої освіти європейських країн не означає їх стандартизацію та уніфікацію.

Це «денщик» різноманітність.

Механізм для досягнення мети є:

- прийняття системи зрозумілих і сумірних ступенів;
- прийняття системи освіти, яка спочатку була заснована на двох циклів (бакалавр - майстер);
- використання кредитної системи (ECTS);
- спрощення процедури визнання кваліфікації для полегшення працевлаштування випускників та студентів на європейському ринку праці (використання Додатка до диплома - Diploma Supplement);
- розвиток європейського співробітництва в цілях контролю якості освіти;
- протягом усього життя;
- створення умов для мобільності на європейському ринку праці та освітніх послуг;
- розвиток привабливості європейської вищої освіти перетворити Європу в найбільш конкурентоспроможну і розвинених освітне співтовариство в світі. Вважається, що введення загальноєвропейської системи зберігання освіти кредитної системи забезпечення якості, легко доступні і більш кваліфікації підвищить інтерес європейської вищої освіти та інших громадян;
- встановлення більш тісних зв'язків між Європейським простором вищої освіти та європейських студій;
- первинна відповідальність університетів і уряду в Європі - вжити всіх необхідних заходів для забезпечення того, щоб студенти відповідно до загальних вимог кваліфікації. [53, с.42].

За К.Levkivskoho «Вступ до Болонського процесу - це не просто

механічне переміщення трудових дисциплін в кредитах ECTS, це не тільки каталоги курсів і Diploma Supplement, які сприяли б порівняння систем освіти. Це перш за все переосмислення структури освітнього процесу, що забезпечує гнучкість, створюючи всі умови для завершення роботи студентів «[48, с.6].

Аналізуючи європейський досвід, який реалізує державну політику в галузі освіти, існують три основні моделі політики в галузі освіти. Перший - це модель ринку, яка досить широко поширена серед говорять по-англійськи країн - Великобританії, США, Канаді, Австралії та Нової Зеландії. Основний чинник у формуванні освітньої політики та координації ринку студентів. Політика заснована на ліберальній ідеології і ліберального режиму держави загального добробуту. Ринок розглядається як прямий економічний інститут, ринок освітніх послуг, обраних споживачів (студентів, їх батьків або підприємства); Загальні принципи управління освітніх установ, в залежності від їх конкуренції за державне фінансування, студент і приватні фонди; Символ основа для боротьби за конкуренцію за престиж. Модель ринку забезпечує високий рівень автономії освітніх установ (в основному приватних), забезпечуючи найкращу освіту, високу конкурентоспроможність на світовому ринку освіти і найбільш ефективно використання ресурсів. Різноманітність освіти визначає історичні, політичні чинники та різноманітні структури власності і фінансування. ринкова модель Danger управлінської революції, яка поступово витісняють керівник професійних менеджерів, вчені, що супроводжується втратою деяких університетів їх функцій.

Наприклад, в загальній схемі управління освіти Великобританії провідну роль Департаменту дитини, школи та сім'ї, створеної в 2007 році Департамент має ряд основних повноважень в галузі освіти, які включають в себе твердження стану навчальна програма (освітні стандарти); розподіл фінансових ресурсів між місцевими органами управління освітою та освітніми програмами; обстеження освітніх установ (через уповноважені установи та некомерційні організації); Реєстрація (акредитація) приватні

навчальні заклади; розробка національної політики в галузі освіти і формування стратегії. Головний орган управління освітніх установ і їх фінансування є місцевими органами освіти. Положення цього права закріплені в Законі про освіту 1996 року, в якому ці органи називаються основними. Їх головне завдання - сприяти цивільному обов'язкової середньої освіти. На найнижчому рівні системи державної освіти є директори шкіл і адміністратори, які підтримують освіту. На рівні конкретної адміністрації школи вирішуються такі питання, як консультування місцевих органів влади на придбання підручників, набір, умови визначення заміщення вакансії і вимог до кандидатів, питання надання спеціальних освітніх «важких» дітей, контролювати хід навчального процесу і навчання вчителів.

Функції загального управління і стратегічного планування вищої освіти, покладених на Департамент вищої освіти, інновацій та мистецтва, який є координуючим органом, які безпосередньо не несе відповідальності за діяльність окремих університетів та їх фінансового благополуччя. Структура відділу є відділом - Рада Англія фінансування вищої освіти відповідає за розподіл коштів між вищими навчальними закладами і фінансувати значну частину міжнародних досліджень в галузі освіти.

Важливою особливістю британської моделі для управління великою кількістю спеціалізованих агентств, посередників. Таким чином, крім фінансування вищої освіти у Великій Британії, в наступному уповноважених центральний орган, як Департамент Агентства щодо забезпечення якості - відповідальний за оцінку якості навчальних курсів; Агентство за статистикою вищої школи - відповідає за збір статистичних даних; аналітичний інститут вищої освіти, проведення досліджень на замовлення уряду.

Друга модель управління освітою - так звана соціальна модель Північних країн (Фінляндія, Швеція, Нідерланди) пов'язане з соціально-демократичними режимами йдеться загального добробуту історичного розвитку і демографічної ситуації в них. Ця модель заснована на тому, що держава бере на себе відповідальність за підтримання соціальної сфери

спрямовано на підтримку високих стандартів обслуговування для всіх членів суспільства. Освітні установи розглядаються як агенти регіонального культурного і економічного розвитку. Рівність не розглядається як рівність можливостей і рівність результатів. Основні особливості систем освіти цих країн мають невелику кількість шкіл і студентів серед населення малих, жорсткої централізації контролю над ресурсами, відсутність одноманітності інституційної ієрархії, обмеженої конкуренції, безкоштовне надання освіти, низький рівень інституційної ініціативи занадто вузький недержавний сектор вищої освіти. Основні напрямки політики: вирівнювання, знищення будь-яких відмінностей в системі вищої освіти (територіальної, культурної, статі, організаційні, економічні); соціалізація - визнання вищої освіти основних суб'єктів регіонального розвитку, вирішення соціальних проблем.

Наприклад, з моменту заснування Нідерландів в 1813 році, держава дбала адекватного і якісної освіти. Основний закон був створений в 1848 році свободи освіти, що означає, що школи створюють групи людей на основі їх релігійних, філософських або педагогічних-дидактичних поглядів. Система голландської освіти відрізняється гнучкими програмами навчання, постійне вдосконалення і відповідність сучасним вимогам. Нідерланди Міністерство освіти гарантує ті ж самі високі стандарти якості в будь-якому університеті. Освіта в Нідерландах і голландських університетів мірі користуються заслуженим визнанням у всьому світі. Система освіти в Нідерландах постійно удосконалюється, є конституційно вільною в плані створення шкіл, їх організації та визначення операційних принципів, які є причиною великої різноманітності шкіл в Нідерландах. У Нідерландах існують наступні види освіти: початкова освіта; спеціальна освіта; вища освіта; Вища освіта; Освіта для іноземців. Місцеві та зарубіжні фахівці відзначають високу якість освіти в голландських школах. Нідерланди моніторинг якості освіти, завдяки якому контроль за виконанням освітніх установ відповідних міжнародних стандартів. У 2002 році Нідерланди прийняли закон про вищу освіту, відповідно до якого всі освітні програми, які пропонують університети,

повинні бути оцінені з точки зору їх відповідності спеціально розробленим критеріям. Для використання в навчальному процесі допускаються лише ті програми, які були успішно протестовані. У Нідерландах є три типи вищих навчальних закладів: університети, політехнічні школи і інститути міжнародної освіти. Голландська система вищої освіти має особливості в порівнянні з іншими країнами. Там немає поняття престижних університетів, таких як США або Великобританія. Дипломи всіх голландських університетів мають однакову цінність і визнаються іншими країнами. Таким чином, університет обраний не для його популярності, і одна спеціальності, що студент хоче. Керівники місцевих фірм і компаній при прийомі на професійну роботу в першому звертають увагу на якість диплома, а не те, що він отримав навчальний заклад.

Третя модель визначається Центральною європейською моделлю, яка заснована на поєднанні ринкових і соціальних особливостей моделі політики в галузі освіти, розширення соціальної участі в освіті (роль державних) установ і адаптуватися до вимог ринку (ролі ринок). Ця картина характерна для загального добробуту держав (Франція, Німеччина), де традиційно держава здійснює широку соціальну функцію, підтримує високий рівень модифікації, але зберігає відмінності класів і стану. Вплив самого ринку проявляється в конкуренції між установами для державних ресурсів для залучення бізнесу до фінансування вищої освіти, організації незалежних агентств, що оцінює якість установи, залучення студентів до оцінки якості освітніх послуг, отриманих в якості споживачів. Роль держави проявляється в значному розподілі влади і відповідальності між різними рівнями управління вищої освіти; Участь органів місцевого самоврядування в розробці політики в галузі освіти. Основні напрямки політики в галузі освіти є інституціональною диверсифікацією; зміна навчального плану на задоволення потреб економіки; збільшити бюджетне фінансування вищої освіти; впровадження нових механізмів державного фінансування; децентралізація управління вищої освіти; впровадження ринкових механізмів

в системі управління та фінансування вищої освіти.

Наприклад, управління народної освіти Франції характеризується значною децентралізацією, що прийняття відповідних законів значно розширив юрисдикцію місцевих громад на рівні регіонів і департаментів, включаючи освіту, і розмежувала юрисдикції держави, регіональних і муніципальних органів влади на основі принцип субсидіарності, що означає взаємодоповнюваність і знижує ризик дублювання функцій для управління освіти. Відповідно до цього принципу державних функцій доручено розробити концепцію освітньої політики, визначення стратегічних цілей і завдань освіти, підтримуючи загальний соціально-економічний баланс функціонування системи освіти. У регіонах поставлено завдання визначення та затвердження стратегій розвитку освіти, розширення регіональних економічних зв'язків. Відділи призначені для забезпечення тісної та ефективної співпраці між школами одного і того ж регіону. У свою чергу, місцеві громади (комуни) повинні підтримувати зв'язок з громадянами, громадськими об'єднаннями, таким чином, забезпечуючи прямий зв'язок зі споживачами освітніх послуг. Великий вплив на перерозподіл повноважень у сфері освіти і підвищення автономії університетів було прийнято низку законів, спрямованих на децентралізацію державного управління у Франції. На національному рівні вищої освіти належить Міністерству народної освіти, якому належить більшість функцій для управління вищими навчальними закладами, в тому числі: твердження навчальних програм і державних дипломів; контроль приватних шкіл; фундаментальне фінансування; кадрової політики, включаючи призначення Генерального (адміністративне керівництво) університетів, що оцінює якість науково-дослідних програм в університетах. Розвиток функцій і реалізація освітніх політики залишків з консультативними органами міністерства, головними з яких є Національною радою з питань вищої освіти і національних досліджень, Національна рада університетів, навчальні програми Національної ради.

Особливість французької системи вищої освіти є наявність на

регіональному рівні «представник» Міністерства освіти і науки, званої Академії. Таким чином, Франція ділиться на 30 академій, кожен з яких поєднує в собі кілька відділів, які відповідають традиційним адміністративно-територіальний поділ Франції. Відповідно до заходів, спрямованими на децентралізацію вищої освіти, університети стають більшою мірою автономії, особливо в виборі і зміст освітніх і дослідницьких програм. Проте, якість і відповідність Рівне державні сертифікати підлягають контролю з боку держави. На державному рівні оцінки і контрольні функції виконуються в першу чергу національний комітет з оцінки, управління *Home Inspection* національної освіти і науки, і заснував у 2000 році Верховна Рада оцінки на чолі з посадовою особою Національного агентства з аудиту і складається з обраного держави і місцеві представники різних категорій учасників освітнього процесу. Діяльність цих структур Департамент координати оцінки та розвитку Міністерства освіти Франції.

Досвід багатьох країн, які перейшли до демократичної організації суспільства свідчить про те, що супроводжувалося перехід надзвичайно складні варіанти управління пошуком таких соціальні інститути, які найбільш ефективно надаватися в органи центральної підтримки місцевої влади та місцевих громад. Ці країни повинні були відмовитися від централізованого управління мережею соціальних послуг і передачі відповідальності за їх ефективної роботи органів місцевого самоврядування у зв'язку з поганою роботою основних соціальних секторів (освіта, культура, охорона здоров'я, соціальний захист); висока вартість підтримки управлінського персоналу; повільні темпи впровадження нових технологій; Повільна реакція на зміну зовнішніх умов і обставин (відсутність систем мобільності), що призводить до значних затримок в Різкі прийняття рішень.

Відповідно до теорії державного управління, децентралізація - це слід територіальної організації влади, відповідно до якого держава дає право приймати рішення з певних питань або певних структур управління полем місцевого або регіонального рівня, органів місцевого самоврядування, які

знаходяться за межами система виконавчої влади і є відносно незалежною від нього.

Експерти відзначають, що польська реформа освіти була в основному не вчу, а політичний проект, тому що пропонована реформа не функції управління огляду в системі освіти і професійної підготовки, а також наголосив на необхідності зміни умов, в яких освітній процес. Оцінки польської освітньої реформи на початку 90-х років. Дослідники підкреслюють його політичний характер та вважають, що це було викликано не стільки необхідність зміни освітньої практики в міру необхідності трансформації соціальної системи [9, с.6].

Організаційна структура сучасної системи управління освітою в Польщі включає в себе три рівні. На найвищій - три міністерства (освіти, охорони здоров'я та культури), щоб контролювати всю систему освіти. В середньому - бувають трьох типів: Освіта кураторів, які здійснюють ієрархічну педагогічний контроль бюджетних установ; органи місцевого самоврядування (департаменти освіти) здійснює нагляд за органами місцевого самоврядування; установчі органи (державні освітні асоціації, фонди), що регулюють суспільні інститути. На третьому рівні - навчальні заклади, які безпосередньо надають освітні заходи: школи (для вищих навчальних закладів, за винятком) семінарій і шкіл-інтернатів, дитячих садків, дитячих будинків, навчальних закладів, психо-освітні консультаційні, муніципальні спортивні центри, палаци, молодіжні, освітні бібліотеки. Таким чином, кожен рівень управління має чітко визначені функції і внутрішню ієрархічну організацію.

Що стосується змін в системі вищої освіти, слід зазначити, що в Польщі прийняття Закону про освіту (1990) був усунутий кількісний підхід у розподілі студентів між університетами. Університети отримали значне розширення автономії в управлінні. Закон сприяв розвитку підприємництва на ринку освіти, що призвело до збільшення загальної кількості вузів і числа студентів, які були в змозі отримати підготовку нових госпіталізацій [35,

с.45].

Новий закон регулював два рівня освіти: ліценціат (перший рівень) і (другий рівень) магістра. Проте, ми відзначаємо, що був прикріплений до права відкритих Майстрів, тільки державних установ. Приватний сектор Університети готують тільки ліценціат. Протягом десяти років нового порядку в сфері вищої освіти попиту на спеціальність соціально-економічний напрямок розрізу більш ніж в 10 разів [35, с.46].

Найбільший попит використовується в якості лінії бізнесу, менеджменту, управління. Проте, найменш популярним напрямком фахівців з вищою освітою виявилось сільське господарство.

Новітні тенденції прогресивних змін в освітньому ринку в Польщі є появою приватних університетів. Таким чином, в пореформений період було відкрито понад 200 шкіл. Характерною особливістю є те, що ці інститути або їх філії відкрилися в невеликих містах, де традиційно існували університети. Тобто, ринок освітніх послуг існує в конкурентному середовищі, яка була проведена в жорсткій боротьбі за клієнта, тому що для них «слідувати за грошима».

Слідуючи тенденції нових змін у сфері вищої освіти з'явилося після того, як Польща вступу в ЄС, як і польські студенти мали можливість взяти участь в освітніх програмах Співтовариства. Крім того, філії польських університетів тепер можуть бути відкриті в зарубіжних країнах, відповідно до державних укладених договорів. Регуляторна політика, що процес проводили два міністерства: Міністерство освіти і закордонних справ. Цікаво відзначити, що в ЄС існує практика автоматичного визнання дипломів на основі двосторонніх угод, для лікарів, стоматологів, фармацевтів, ветеринарів, медичних сестер, акушерок, архітекторів, адвокатів, юристів. Визнання дипломів та інших кваліфікацій регулюються відповідними органами для конкретної процедури, але людина, яка претендує на роботу, повинен скласти іспити або пройти певну підготовку.

Таким чином, після вступу Польщі в ЄС, національні школи стали

частиною єдиного європейського освітнього простору, в результаті чого значно поліпшеною основи для політичного, економічного і соціального співробітництва між різними видами вищої освіти і мобільності студентів та викладацького складу.

Резюмуючи вище інформацію, аналізуючи прогресивні ідеї польського досвіду децентралізації в сфері освіти, ми можемо сформулювати основні положення, що стосуються їх можливого використання в Україні, зокрема, на національному рівні - на підходи до фінансування на рівні місцевих уряд, рамки розробки політики на зміст навчальних програм, навчання фахівців в окремих областях, так, відповідно, і адміністратори в галузі освіти, забезпечити прозорі механізми контролю якості освіти; на рівні місцевого самоврядування - на фінансування освітніх установ, формування та реалізацію політики в галузі освіти відповідно до місцевих потреб, залучення місцевих громад в загальній проблеми галузі, моніторинг якості освіти на місцевому рівні; на місцевому рівні (навчальні заклади) - для участі громадськості в плануванні шкіл, їх забезпеченість ресурсами та ефективність управління для задоволення потреб населення.

РОЗДІЛ 2. СУЧАСНИЙ СТАН РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

2.1. Формування та реалізація освітньої політики України в контексті сучасних реформ системи публічного управління

Державна політика в галузі освіти в умовах формування громадянського суспільства повинні носити системний характер, тільки бути комплексним і охоплювати всі сфери людської діяльності; бути засновані на їх матеріальних, фінансових, кадрових та інших ресурсів; використовувати інвестиційний потенціал Європейського співтовариства і *vnutrishnoshkilnyh* джерел; створити умови для вирішення проблем і освітніх потреб населення; залучати НУО в управлінні народної освіти; заохочувати і забезпечувати формування людини і національних цінностей.

Реформування освіти є надзвичайно важливим. Очевидно, що українська освіта сьогодні не відповідає сучасним вимогам або індивідом і суспільством, ні потреби економіки і глобальних тенденцій. Це почалося як системна трансформація сектора, головна мета якого - новий високої якості освіти на всіх рівнях, починаючи від початкової школи - установи вищої освіти.

Масштабні реформи освіти в Україні стало можливим завдяки прийняттю рамкового закону України «Про освіту». [25] Він визначив мету освіти всебічного розвитку людини і вищих цінностей суспільства, талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішного виконання компетенцій, навчання відповідає громадяни, які в змозі зробити усвідомлений вибір і направляти свою діяльність на благо інших людей і суспільства, збагачення основи інтелектуального, економічного, культурного та мистецького потенціал української нації, підвищення рівня освіти громадян для забезпечення сталий

розвиток України і її європейський вибір.

У науковій сфері реформи в ізоляцію привалу і застій в області досліджень, сформувати науково-дослідницький та якісний розвиток запитаного якості навчання в фундаментальних і прикладних науках, щоб подолати розрив між дослідженнями і впровадженням їх результатів, інтеграціями вищої освіти і наукою України в навчально-дослідному просторі Європейського Союзу.

Реформа здійснюється в чотирьох областях: реформа середньої освіти, професійної освіти (професійної), вищої освіти та створення нового управління і фінансування науки. Кожен з них уживають заходів для досягнення спільної мети: перетворити українську освіту в інноваційному середовищі, в якій школярі та студенти отримують основні навички, необхідні кожній сучасній людині для успішного життя, але вчені мають потенціал і ресурси для проведення досліджень, які безпосередньо впливають на соціально-економічну ситуацію в країні.

Відповідно до плану реформи для впровадження нових освітніх стандартів, поліпшення матеріально-технічної бази освітніх і наукових установ, залучають кращих викладачів і дослідників, а також встановити справедливую і прозору систему фінансування освіти і науки. Реформа також спрямована на підвищення престижу навчання і наукових досліджень.

Ми живемо в XXI столітті. Країна і світ змінилися, змінилося суспільство докорінно змінило потребу економіки і підходи до утворення залишилося далеко в минулому столітті. В українських школах і університетах в основному школярі і студенти набувають обсяг знань, без розуміння того, як це може допомогти їм реалізувати в життя. Навчальний процес в професійному і вищу освіту у відриві від потреб ринку праці та економіки.

Освітні і наукові установи страждають від недостатнього матеріально-технічного забезпечення, поганого управління і поганого управління якістю. Основу національної економіки сировини і низькотехнологічних галузей

промисловості, що значно знижує потенціал України як конкурентоспроможної держави. Результати наукових досліджень і науково-технічного розвитку має незначний вплив на зростання ВВП в Україні.

Потужне стан і конкурентоспроможна економіка може забезпечити згуртовану спільність творчих людей, відповідальних громадян, активних і підприємливих. Це був такий потяг середньої і вищої школи. Зміст професійної та вищої освіти постійно оновлюється, щоб задовольнити потреби підприємств - ставки клієнтів. Особливе значення має питання про мобільності, конкурентоспроможності та навичок. Освітні і наукові галузі промисловості стали важелем соціальної справедливості і згуртованості, економічного розвитку та конкурентоспроможності України.

Аналіз ключових векторів реформ.

Почніть із середньою освітою. Концепція «нової української школи», яка включає в себе: новий зміст освіти, спрямованого на формування компетенцій XXI століття.

Після того, як студент середньої школи повинні мати ключові компетенції та міждисциплінарні навички, які будуть корисні йому в сучасному світі. Це включає в себе вільне володіння державною мовою, математики, загальної культурної та екологічної експертизи, підприємництво та інновації, економічна компетентність і так далі. А також - через навички: критичні і системне мислення, творчість, ініціативність, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення і вирішувати проблеми. Нові шкільний учитель, який має сучасні методи навчання та педагогіки, здатні здійснювати партнерства. Нова школа істотно змінюється роль учителя. Чи не Адже сьогоднішні діти вчитель вже не є єдиним джерелом знань - необхідна інформація може бути знайдена в книгах і в Інтернеті. Однак в цих умовах посиленої роль верховного вчителя як партнер у вихованні особистості. Для того, щоб допомогти вчителям створити освітній портал навчання і дидактичних матеріалів, електронного українського енциклопедій, підручників та інтерактивних мультимедійних

інтернет-ресурсів.

Реформа передбачає введення сертифікації - професійні компетенції, які є СПЕ-викладацький склад, який спрямований на виявлення та сприяння викладачів з високими професійними навичками, які мають методи навчання компетенції і нові освітні технології та сприяти їх поширенню. Вчителі, які успішно пройшли сертифікацію отримають збільшення оплати 20% і перевізники будуть змінюватися в шкільній освіті.

Не менш важливо - як розширити підготовку вчителів. Тепер вони можуть робити це тільки в Інституті післядипломної освіти (ІТТІs), який, на жаль, не завжди модель прогресивності. Учитель має право вибирати місце і метод навчання. Передбачається, диверсифікація форм підготовки вчителів: курси в ІТТІs, семінарів, вебінарів, онлайн-курсів, конференцій, самоті (свідоцтво визнання).

Загальна кількість годин для підготовки вчителів протягом п'яти років не повинно бути менше 150 годин. Сам Учитель визначити, коли і де пройти навчання, але буде робити це щорічно. Засоби для професійного розвитку вчителів будуть включені в освітні гранти і отримати з державного бюджету.

Важливе досягненням реформи є ініціювання конкурсного відбору на посаду керівника середньої освіти (6 років і не більше двох термінів поспіль) і розширення їх повноважень щодо організації навчального закладу. Відповідно до Закону України «Про освіту» кожний освітній заклад має опублікувати інформацію про рух грошових коштів та їх цілі. Це дозволяє батькам можливість контролювати використання їх пожертвування, а також державні і місцеві бюджети.

Закон усунув повністю сертифіковані школи - процедура, яка дискредитувала себе через корупційну складову. Також скасовано контроль в окружне управління освіти. Замість забезпечення якості в даний час віднесені до якісної освіти державної служби. У ній працюють колеги фахівці, які дадуть раду школи про те, як поліпшити процес навчання. Основна мета - не санкції, а також рекомендації. Інституційний аудит є єдиним навчальним

закладом заплановані заходи державного нагляду (контролю) над школою. Він проводиться один раз кожні 10 років.

Школа повинна бути місцем, де діти отримують не тільки знання, а й уміння застосовувати їх і значення для оцінки світу і реальності. Це не тільки навчальний заклад, але і безпечні умови для розвитку, де діти вчать спілкуватися один з одним. Така підготовка включає в себе впровадження нових методів навчання, студентів формат спілкування, вчителів і батьків, впровадження проектної роботи і навчання через діяльність. Все це не може відповідати профілю середньої школи два роки, де діти повинні поглибити вивчення основних предметів і підготовлено для тестування без шкоди для їх здоров'я. Тому необхідно ввести повний три роки спеціальне школу, де діти будуть купувати достатні знання.

Новий профіль школи старших середніх шкіл мають академічну і професійну орієнтацію. В академічних старшокласників можуть поглибити свої знання і приєднатися до вищих навчальних закладів. У професійно - разом зі студентами середньої освіти організувати першої професії.

Визначено новий зміст початкової освіти, затверджений Державний стандарт початкової освіти на основі компетентнісного підходу, згідно з яким з 1 вересня 2018 почав навчання 448,6 тис. Перший клас і стандартні освітні програми для 1-4 класів загальноосвітніх навчальних закладів. Також було затверджено Концепцію педагогічної освіти та професійного рівня вчителів початкової школи, умови для вступу майбутніх вчителів початкової школи і лікарів у сільській місцевості; кваліфікації педагогічних кадрів для NUSH: 2,1 тис вчителів тренерів; 22 тисяч вчителів початкової школи; 18.5 викладачів іноземних мов; створено 516 інклюзивних ресурсних центрів та 24 ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти; збільшення 65% число учнів з особливими освітніми потребами, які отримують інклюзивну освіту (з 7,179 студентами в навчальному 2017/2018 році до 11839 в 2018/2019 навчальному році учнів-); створена Державна служба якості освіти, і уряд прийняв рішення про створення її регіональних органів [72].

Професійна освіта: фінансування багатоканального.

У зв'язку з децентралізацією, 2016 фінансування професійних (професійні) утворень було переведено на місцевий рівень, регіональні бюджети, бюджети регіонального значення, регіональні центри, бюджети регіонального значення. Однак, не всі міста регіонального значення могли б забезпечити їх фінансові інститути Р (РТ) О. Таким чином, з 2017 року такі установи фінансуються з регіональних бюджетів і бюджетів регіонального значення, регіональних центрів. З 2017 року, бюджет в перший раз за умови коштів освітніх грантів по завершенні середньої освіти Р (РТ) О, і фінансування робіт національного значення і створення центрів підготовки кадрів для практичної орієнтації промисловості [72].

За даними державного бюджету на освіту (професійне) освіту створені навчальні центри та практичної точки зору галузі, результати якого є зростання загального контингенту студентів, стажистів установ Р (РТ) О; збільшення числа випускників, які працюють в професії; і навчання в центрах промислового навчання майстрів і вчителів *spetsdystsyplin*.

Розробка і впровадження нових державних стандартів професійних (професійні) утворень, на основі компетентності, і впровадження елементів дуальної форми професійної освіти - це забезпечення якості, гнучкість і мобільність підготовки кадрів для задоволення потреб роботодавців.

Елементи подвійної форми освіти для забезпечення проходження навчання та практичної підготовки з точкою зору виробництва в межах 60-70% навчальний час, що дозволяє проводити практичні заняття по сучасному обладнанню з використанням інноваційних технологій і гарантує, що якість підготовки кваліфікованих працівників для задоволення потреб і вимог роботодавців [72].

Реформа передбачає активну участь усіх зацікавлених сторін, включаючи роботодавців в розробці освітніх стандартів і освітніх програм, формування національного та регіонального попиту, зміцнення матеріально-технічної бази, а також відновлення престижу професійної освіти і

заохочення працівників.

В системі вищої освіти, в системі технічного обслуговування і постійного підвищення якості вищої освіти, що відповідає рекомендаціям і стандартам Європейського простору вищої освіти. Діяльність МНС в цьому напрямку визначається як надання технічної підтримки установ вищої освіти по створенню системи внутрішнього контролю якості та встановлення зовнішнього контролю якості вищої освіти. Ми приймаємо нові стандарти вищої освіти на основі компетентнісного підходу. Ці стандарти гарантують забезпечення внутрішнього якості вищої освіти в університетах.

Також створено Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти, яке по ідеологічній природі честі і совісті вищої освіти і мають відмінну репутацію в суспільстві. Саме це незалежний орган повинен забезпечити зовнішній контроль якості вищої освіти.

Забезпечення академічної чесності. Триває активна робота зі створення Національного сховища наукових текстів - ефективний інструмент для виявлення плагіату і ресурс для обміну інформацією між вченими. Національні ресурси сприятимуть сховище для вивчення академічних текстів на запозичення. Підвищення рівня професійної підготовки та забезпечення дотримання цілісності та рівності прийому до вищих навчальних закладів.

Передбачається, розподіл громадського порядку в широкому конкуренції відповідно до пріоритетів, встановлених абітурієнта; введення єдиного фахового вступного випробування з використанням зовнішнього тестування для вступників на спеціальність 081 «Right» і 293 «Міжнародне право»; введення вступного іспиту з іноземної мови з використанням організаційних процесів здійснення зовнішньої оцінки для прийому на другий рівень (магістр) вищої освіти для певних професій.

Основні результати: оновлені вимоги до змісту вищої освіти - Система вищої освіти, що відповідає національні кваліфікації затверджена стандарт 51 Bachelor і Master 4 стандартів; затверджено новий склад Національного агентства по забезпеченню якості вищої освіти; визначається порядок роботи

Національного сховища наукових текстів і почав тестову експлуатацію першого етапу Національного сховища академічних текстів на внутрішніх ресурсах ДНУ УкрІНТЕІ; вступ до вищих навчальних закладів: 59,2% бюджет зараховується першим пріоритет; під час відкриття кампанії в 2018 році вперше провів один вступний іспит з іноземної мови з використанням тестування для вступу до ступеня вищих майстрів освіти в галузі знань 03 «гуманітарних» (крім спеціальності 035 «Філологія»), 05 " соціальний і поведінкові науки », 06" Журналістика ", 08" Закон ", 24" сфера обслуговування, "29" Міжнародні відносини "[72].

У 2019 також продовжив реформу системи освіти:

- визначення змісту основного середньої освіти, підхід на основі компетентності (затвердження державного стандарту середньої освіти);

- атестація вчителів тестування процедур, спрямованих на впровадження сучасних форм і засобів мотивації педагогічних кадрів професійного розвитку -;

- довідково-поселенська діяльність освітнього закладу в якості одного з інструментів, здатних утворювати мережі освітніх установ;

- кандидати, які забезпечують освіту електронних освітніх ресурсів (розробка та впровадження платформи для національних освітніх електронних освітніх ресурсів);

- забезпечення рівного доступу до якісної середньої освіти, надання державної підтримки для студентів з особливими потребами проживання;

- розвиток інклюзивної мережі ресурсних центрів;

- продовжує створювати додаткові місця в дошкільній освіті;

- реалізація системних реформ професійного (професійне) освіти (розробка і подання на розгляд Кабінету Міністрів України проект закону «Про професійну (професійно) освіти»);

- формування сучасного науково-практичного центру з питань промисловості інвестиційного спрямування за участю роботодавців та з державного бюджету;

- розробка нормативно-правової підтримки та експлуатації центрів професійної майстерності, щоб створити умови для поширення дуальної форми навчання;
- впровадження нових фахівців навчального змісту з вищою освітою, яке відповідає вимоги ринку праці (оновлення вищої освіти);
- забезпечення керівництва місцевих органів освіти в процесі оптимізації мережі професійного (професійної) освіти;
- модернізація матеріально-технічного забезпечення вищих навчальних закладів, викладачів поїздів;
- забезпечення безперервної освіти (розробка і подання на розгляд Кабінету Міністрів України проект закону «Про освіту дорослих»);
- підтримка Національного дослідницького фонду України, впровадження грантове фінансування науково-дослідної діяльності за рахунок загального фонду держбюджету;
- державна атестація науково-дослідні інститути;
- введення в основне фінансування науково-технічної діяльності вищих навчальних закладів для науково-дослідних областях, які мають вирішальне значення для держави;
- підтримка Національного агентства по забезпеченню якості вищої освіти;
- здійснення діяльності Освіта Омбудсмена.

2.2. Аналіз структури і функціонування системи освіти в Україні та регіоні

Система освіти - це сукупність освітніх, культурних та освітніх установ, науково-методичних і методичних установ, наукових і промислових підприємств, державних і місцевих органів освіти та державного утворення, які відповідно до Конституції та інших законів України здійснювати освіту та освіту громадян. Функціонування системи освіти, що надається державою. Стаття 53 Конституції України говорить: «Держава забезпечує доступність і

безоплатність дошкільної, повної загальної середньої, професійно-технічної та вищої освіти в державних і комунальних навчальних закладах; розвиток дошкільної, повної загальної середньої, позашкільної, професійно , вища і фундаментальну наукову освіту, різні форми навчання, надання державних стипендій та пілг учням і студентам «[39].

Структура і можливості створюються в системі державної освіти характеризують його ефективність і перспективи розвитку. Україна має наступну структуру освіти:

1. Дошкільна освіта. Вона займається в дошкільних, дитячих садків, дитячих садів-дитячих садків, ясел, дитячих садків компенсуючого типу дитячих будинків, дитячих будинків інтернатів, дитячих садків, дитячих садів сімейного типу розплідники комбінованого типу, центри розвитку дитини, дитячих будинках сімейного типу.

2. Повна загальна середня освіта. Основний тип об'єктів, в яких придбали середню освіту середньої школи три рівень: початкова освіта триває чотири роки, основне середню освіту п'яти років, профіль середньої освіти протягом трьох років. Для розвитку здібностей, талантів і здібностей дітей створені спеціалізовані класи, спеціалізовані школи, гімназії, ліцеї, а також різні типи освітніх установ, асоціацій.

3. Шкільна освіта. Шкільна освіта може здобуватися одночасно з дошкільної, повної загальної середньої, професійної освіти (професійної) і професійних *peredvyschoyi*. Компетенції, набуті в рамках програм освіти дорослих можуть бути визнані і прийняті до уваги при відповідному рівні освіти. Отримання освіти дорослих, що надається дорослих навчальних закладів різних форм власності та підпорядкування, інших освітніх установ, сім'ї, громадських об'єднань, підприємств, установ, організацій та інших юридичних і фізичних осіб.

4. Професійний (професійне) освіту. Професійні (професійне) освіту страждає від базової або повної загальної середньої освіти. Отримання професійних (професійні) утворень на основі базової загальної середньої

освіти здійснюється при отриманні профілю середньої освіти та отримання відповідного документа про повну загальну середню освіту. Освіта (професійне) освіту може також готувати фахівців за певними професіями без надання повної загальної середньої освіти.

5. *peredvyscha* професійну освіту. Професійний *peredvyscha* освіта спрямована на формування і розвиток освітньої кваліфікації, що підтверджує здатність людини виконувати спільні завдання, які спеціалізуються на конкретних галузях професійної діяльності, пов'язаної з завданнями на роботу високої складності і / або обмеженого здійснення адміністративних функцій, що характеризується невизначеністю і вимагають умов застосування положень і практики відповідних наукових і завершила придбання відповідної освіти та / або професійної кваліфікації. Професійний *peredvyscha* освіту здобув в повному обсязі або базової загальної середньої освіти. Отримання *peredvyschoyi* професійної освіти на основі базової загальної середньої освіти здійснюється при отриманні повної середньої освіти та отримання відповідного документа про повну загальну середню освіту.

6. Вища освіта. Вищі навчальні заклади: інститут, консерваторія, академія, університет. Метою вищої освіти є отримання дослідження людини високого рівня і / або творчого мистецтва, професійні та загальних компетенцій, необхідних для певних видів діяльності в тій чи іншій спеціальності або області знань.

7. Освіта для дорослих. Освіта для дорослих, який є частиною безперервної освіти, спрямованих на реалізацію права кожного дорослого протягом усього життя, з огляду на свої особисті потреби, пріоритети та соціальний розвиток економіки. освіта дорослих *kladnykamy* включає безперервну освіту; навчання співробітників; навчальні курси і / або навчання; неперервна професійна розвиток; Будь-які інші предмети відповідно до законодавства, з урахуванням пропонованих освітніх заходів або самовизначитися людині.

8. Освіта осіб з особливими потребами. Держава забезпечує підготовку для роботи з людьми з особливими потребами на всіх рівнях.

9. інклюзивної освіти. Навчальні заклади та інклюзивні спеціальні групи і класи створюють умови для освіти осіб з особливими потребами відповідно до розробкою індивідуальної програми і з урахуванням їх індивідуальних потреб і можливостей.

10. Спеціалізоване освіта - освіта художнє, спортивне, наукове або військове крило, яке може, *zobuvatysya* в формальній, неформальній, *informalnoyi* освіти, спрямованої на отримання компетенцій у відповідній професійній області під час навчання в безперервному комплексному освіту в деяких або всіх рівнях освіти і вимагає раннього виявлення і розвиток індивідуальних навичок.

Слід зазначити, що особливо гострою є розвиток середніх шкіл в сільській місцевості. Типова ситуація, коли сільські середні школи один клас десятого складається з 5-12 студентів, що практично неможливо організувати спеціальну освіту. Однак дослідження п'яти дітей вибрати той чи інший набір фінансових збитковим. Тому, школи повинні бути сформовані таким чином, що в реєстрації десятого класу, по крайній мере, 20-30 студентів в тій чи іншій області, яка за умови спеціалізованої освіти.

Тобто для забезпечення якості освітніх послуг в сільській місцевості, просуваються в створенні освітніх округів, які призначені для досягнення бажаної раціоналізації шляхом посилення взаємодії між окремими школами, а також - забезпечення спільної участі шкіл у плануванні освіти обробляти на своїй території. Взаємне посилення однієї школи в іншу в межах району має сприяти ефективній організаційної структури, раціонального розподілу ресурсів. Основними завданнями освітнього округу є створення єдиного освітнього простору в рамках адміністративно-територіальної одиниці та забезпечення належних умов для освітнього процесу, здійснення попередньої підготовки профільної та професійної підготовки, розвитку творчих здібностей, нахилів, здібностей дітей, впровадження сучасних освітніх

технологій. У регіоні є 90 навчальних округів (Додаток Н.).

В успішно реалізованих програм забезпечення перевезення студентів та викладачів початкових шкіл і навчальних округів, в тому числі програми «Шкільний автобус».

Примітка активно працює над впровадженням ІКТ в освіті на основі розвитку сучасних інформаційно-комунікаційного устаткування навчального процесу в кожній школі, зробив роботу підключення всіх освітніх установ до мережі Інтернет.

Останнім часом брак технічних навичок на ринку праці. Тому доцільно, щоб простежити динаміку професійної освіти як в цілому в Україні і в Хмельницькій області.

Кваліфіковані робітники в Україні до кінця 2018 року проведено 814 професійно-технічних училищ, вони придбали професію 315,6 тис. Люди. Кількість цих установ в 2018 році скоротилося на 126 шкіл в порівнянні з 2014 роком, а також зменшилася кількість студентів на 100,9 тис. Люди

У Хмельницькій області за цей період число таких шкіл не зменшилася, але приймаються студенти в 2018 році було 14,3% менше, ніж в 2014 році, що вказує на падіння престижу отримання працюючих фахівців в той час як на ринку праці, вони набагато більш популярні, професії, ніж економісти або адвокати, а в деяких випадках значно вище оплачені. Тому необхідно проводити роз'яснювальну роботу з молодими людьми і їх батьками, щоб забезпечити робочі місця для випускників професійно-технічних навчальних закладів, які можуть в кінцевому підсумку виправити ситуацію до збереженої мережі навчальних закладів цього типу.

Сьогодні це перехід до інноваційної моделі економічного розвитку і трудового потенціалу, тому система професійної освіти не слід розглядати в якості вторинної ланки в системі освіти.

Сучасна економіка, ринок праці вимагає нової якості освіти і професійної підготовки. Ринок праці в гостро потребує кваліфікованих робітників основних виробничих робітників місця, забезпечуючи прямий

дохід від внутрішньої області.

Останнім часом роль вищої освіти служить необхідність підвищення загального рівня освіти і професійного потенціалу зайнятості, з одного боку, а з іншого - забезпечення соціального захисту працівників шляхом збільшення їх доходів.

Аналіз показав, що система вищої освіти в Хмельницькій області досить розвинена. В достатніх коштів для підготовки фахівців в галузі сільського господарства і педагогів, економістів, менеджерів і фахівців технічних спеціальностей.

Так відзначені динаміка кількісних показників свідчить про те, що Полтавська область має дуже велику і потужну систему освіти, яка повинна і може стати основою для формування інтелектуального та інноваційного потенціалу і, таким чином, внести свій внесок в забезпечення конкурентоспроможності регіону.

Основні компоненти механізму управління системою освіти на регіональному рівні, що визначають систему принципів, цілей, завдань, пріоритетів і методів державних органів в рамках адміністративної одиниці, показаної на рис. 2.1.

Таким чином, державне регулювання освіти в Хмельницькій області має Департамент освіти і науки обласної державної адміністрації Хмельницької (відділ), який знаходиться в підпорядкуванні голови обласних державних адміністрацій підзвітні і контролюється Міністерством освіти і науки Україна (далі - МОН України) та інших центральних органів виконавчої.

Робота Департаменту по Конституції і законів України, актів Президента України, Кабінету Міністрів України, наказами МОН України та інших центральних органів виконавчої влади, Головою обласної державної адміністрації та інших.

В рамках своїх повноважень Департамент організовує виконання законодавчих актів в галузі освіти і науки, інновацій, права інтелектуальної

власності, молоді, фізичної культури і спорту, здійснює контроль за їх виконанням.

Основними завданнями Департаменту в частині системи освіти є:

- участь у забезпеченні реалізації в Хмельницькій області державної політики у сфері освіти, науки і техніки, інновацій, передачі технологій, прав інтелектуальної власності, молоді, фізичної культури і спорту;
- забезпечення розвитку освіти в цілях розвитку гармонійно розвиненої, соціально активної та творчої особистості;
- визначення потреб, розроблення пропозицій щодо розвитку і вдосконалення мережі освітніх установ;
- створення в рамках умов їх компетенції для реалізації рівних прав громадян України на освіту, соціальний захист дітей дошкільного та шкільного віку, студентів, викладачів, дослідників та інших працівників установ та організацій освіти, молоді та спорту;
- створити умови для громадян повної середньої освіти відповідно до освітніх потреб особистості та їх індивідуальних здібностей і можливостей, реалізувати свої права відповідно до законів України про вищу освіту;
- забезпечення розвитку освіти, творчості (інтелектуальної), науково-технічного потенціалу, з урахуванням національних, культурних, соціально-економічних, екологічних, демографічних та інших особливостей регіону;
- контроль за дотриманням законодавчих актів в області передачі технологій, інновацій та інтелектуальної власності;
- координація університетів і науково-дослідних інститутів в рамках повноважень місцевої адміністрації, організації їх регулятивних, програмне забезпечення, персонал, матеріально-технічного та методичного забезпечення;
- управління навчальних закладів, які є комунальною власністю і знаходяться в безпосередньому підпорядкуванні;
- моніторинг програмного забезпечення в сфері освіти, науки, техніки і інновацій і передачі технологій в регіоні, захист інтелектуальної власності;

- формування регіональної науково-технічної політики, інноваційних заходів, здійснення трансферу технологій, спрямованих на соціально-економічний розвиток Хмельницької області;

- сприяння роботі системи науково-технічної та економічної інформації в регіоні, формування баз даних і фондів науково-технічної інформації, технології і компоненти, які відповідають потребам Хмельницької області.

Як показано на рис.2.1. механізм управління освіти на регіональному рівні включає в себе 5 основних функцій в рамках функцій, які виконуються Департамент, можна виділити наступні підфункції: сприяння діяльності організацій і установ освіти, взаємодію з місцевими органами державної влади в сфері освіти; Кадрове забезпечення навчального процесу; методичної роботи професорсько-викладацького складу; забезпечення дотримання законодавства про обов'язкове повну загальну середню освіту; організаційне забезпечення підготовки робочої сили для регіону; створення умов для розвитку здібностей, талантів, виявлення обдарованих дітей; здоров'я дітей і вчителів; фінансування витрат на освіту; надання підручників, навчальних програм, методичної літератури та документації; збереження і розвиток навчально-матеріальної бази навчальних закладів; перевірка і сертифікація освітніх установ; Інформаційно-аналітична і статистична робота; сприяння освіти в регіоні, повідомляючи місцеві громади.

Система форм і методів управління адміністративних та інституційних регуляторів, які включають в себе закони, положення, правила, інструкції тощо, процедури ліцензування, акредитації, громадського порядку, розробка державних стандартів, пільг і субсидій, державне фінансування і непрямі управління, такі як оподаткування, кредит і т.д.

Що ж стосується системи механізму регулювання системи освіти, слід зазначити, що недостатнє фінансування освіти на державному та регіональному рівнях ускладнює забезпечення ефективного здійснення покладених функцій управління відділу.

Отже, Департамент заряджена з важливими з точки зору регіональної

реалізації державної політики в галузі освіти, але ми вважаємо, що є недоліки в його роботі. По-перше, якість управління, що через відсутність політики когерентного освіти, політичної взаємодії керівників освіти і суб'єктивності призначень не є високою. Невелике число працівників освіти управління освітою або спеціальну освіту в галузі державного управління, що також впливає на якість управління.

По-друге, робота Департаменту не є достатньо прозорим. Ми маємо на увазі не тільки забезпечити доступ громадськості до повної і точної інформації, але і можливість взаємодії громадян у формуванні та реалізації національної політики в галузі освіти, впливати на прийняття рішень і діяльності Департаменту.

По-третє, низький працюють, щоб залучити громадськість. Тільки в разі актуальних питань щодо змін принципалів відзначити громадську думку, і навіть тоді, тільки коли рішення про ці зміни є Обурення батьків і студентів. Проте, активна участь громадських рад важливо вирішення питань, такі як додаткові джерела фінансування; використання позабюджетних коштів; призначення директора школи; вибір програм і підручників; планування школи; Затвердження програм в галузі освіти; позашкільна робота; громадянська освіта; забезпечення прозорості благодійних фондів в школах.

Більш ефективно виконувати свій мандат, Департамент не сприяють загальних недоліків в управлінні освітою, а саме занадто багато концентрації влади в Міністерстві освіти і науки (МОН), що суперечить заявленим намірам щодо зміцнення державно-громадської системи освіти ; MES і дублювання функцій місцевих і регіональних влад, які ефективно копіюють функції уряду від «верхніх» рівнів влади; труднощі координації між діями цих органів; незахищеність повноваження місцевих органів влади, необхідних для їх реалізації організаційних і фінансових ресурсів; недолік управлінських кадрів з демократичним способом мислення.

Ми вважаємо, що головна проблема в управлінні освіти в регіоні:

- політична упередженість при призначенні керівників освіти в місті /

районі / регіоні;

- відсутність державного і громадського управління в сфері освіти;
- низький рівень заробітної плати державних службовців;
- недостатнє фінансування освіти в цілому;
- відсутність вищої менеджера освіти в державній службі;
- відсутність адміністративного персоналу з демократичним

мисленням;

- бюрократія, "paperotvorchist";
- відсутність передбачуваною кадрової політики в системі освіти;
- відсутність чітких критеріїв оцінки керівника освітнього закладу;
- начальник утворення заторів невідповідний він функціонує.

РОЗДІЛ 3. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ТА ПРІОРИТЕТИ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

3.1. Модернізація змісту освіти та системи управління освітою

Оновлення змісту освіти є центральною проблемою реформування системи освіти на всіх її рівнях – від дошкільної до післядипломної. Вона пов'язана з багатьма факторами, що визначають перспективність розвитку освіти, - із структурними змінами середньої школи, необхідністю врахування ринкових умов у підготовці робітничих кадрів у системі профтехосвіти, трансформаційними процесами, що відбуваються нині у вищій освіті і пов'язані із приєднанням України до Європейського освітнього простору.

Виникає потреба у науковому та нормативно-правовому обґрунтуванні змісту освіти відповідно до вимог державних освітніх стандартів, розробки прогресивних, гнучких психолого-педагогічних технологій, забезпечення навчального процесу підручниками і навчальними посібниками, засобами навчання нового покоління.

Масштабна науково-організаційна робота у цьому напрямі передбачає системний підхід до вирішення пріоритетних проблем: охоплення науковим забезпеченням усіх рівнів освіти, зосередження наукової роботи на інноваційних дослідженнях у галузі змісту освіти, теорії розвитку, навчання і виховання особистості, прискорення розробки і впровадження нових педагогічних технологій у педагогічну практику.

Взагалі, зміст освіти – це науково обґрунтована система дидактично та методично оформленого навчального матеріалу для різних освітніх і освітньо-кваліфікаційних рівнів. Зміст освіти визначається освітньо-професійною програмою підготовки, структурно-логічною схемою підготовки, навчальними програмами дисциплін, іншими нормативними актами органів державного управління освітою та вищого закладу освіти і відображається у відповідних підручниках, навчальних посібниках,

методичних матеріалах, дидактичних засобах.

Зміст освіти включає нормативний та вибіркового компоненти. Нормативний компонент змісту освіти визначається відповідним державним стандартом освіти, а вибіркового — закладом освіти.

Вимоги до змісту освіти в середній загальноосвітній школі визначаються державною стратегією розвитку загальної середньої освіти. Зміст освіти сучасної української школи має два аспекти — національний і загальнолюдський. Загальними, принциповими положеннями, що лежать в основі його розробки, є: гуманізація, що передбачає оптимальне співвідношення гуманітарних і природничих дисциплін, наповнення всіх курсів «олюдненими» знаннями, формування гуманістичного типу мислення, особистісно зорієнтованого світорозуміння, оптимістичних поглядів на проблеми людського життя, розуміння учнями його суті, утвердження людини як найвищої соціальної цінності; диференціація змісту, що забезпечує альтернативні можливості для одержання освіти відповідно до індивідуальних потреб та здібностей; науковість, що виявляється у відповідності запропонованих для вивчення в школі знань новітнім досягненням наукового, соціального і культурного прогресу; інтеграція навчальних курсів, як засіб цілісного розуміння та пізнання світу; оптимальне поєднання теоретичних і практичних компонентів, що передбачає необхідність підготовки учнів до застосування засвоєних теоретичних знань на практиці; оптимальне поєднання класичної спадщини та сучасних досягнень наукової думки; органічний зв'язок з національною історією, культурою, традиціями; широке застосування нових педагогічних, інформаційних технологій.

Для модернізації змісту освіти у школі вважаємо за необхідне прийняття нових державних стандартів загальної середньої освіти, які дозволять модернізувати навчальні плани та програми з метою їх розвантаження та зменшення кількості обов'язкових предметів у старшій школі, вилучення другорядного та ускладненого матеріалу. Зміна програм

навчання кожні 3-5 років негативно впливає на якість шкільної освіти, фінансово завантажує бюджет через необхідність видання великої кількості нових підручників (не виключаємо наявність так званої «корупційної складової» цього процесу), викликає незадоволення батьків, учнів та педагогів.

Зміст навчання необхідно формувати виходячи з того, яку форму, вид діяльності засвоює учень на кожному навчальному матеріалі. Цей підхід передбачає дотримання надпредметнісного принципу при формуванні змісту навчання. Це означає, що з усіх предметів, які мають вивчатися в школі, необхідно визначити обґрунтований, жорстко окреслений мінімум знань, який необхідний кожному учню. Вивчення шкільних предметів слід направити на засвоєння реальних трудових навичок, на інтелектуальне тренування уваги, пам'яті, розумових дій, на розвиток креативності мислення. При цьому слід постійно пам'ятати, що ми вчимо не предмету, а на предметі. Життя показує, що актуальним є навчання вмінню і виховання бажання добре працювати, бути старанним, акуратним і дисциплінованим, вболівати за результати своєї праці. Вивчення ж додаткового матеріалу з того чи іншого предмета має здійснюватись тільки за добровільним бажанням учня. Це вивчення може розширити кругозір, удосконалити вміння, поглибити розуміння.

Також необхідно оновлювати зміст навчання через осучаснення форм і методів навчання шляхом широкого впровадження у навчально-виховний процес сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, таких як використання планшетів замість підручників, створення електронних каталогів, бібліотек, електронних підручників та енциклопедій навчального призначення тощо.

Зміст навчання в школі повинен відповідати особливостям дитини та готувати її до продовження навчання у вищій школі, яка реформується відповідно до європейських стандартів та вимагає від вступників високого рівня знань та умінь.

Зміст профтехосвіти та вищої освіти повинен відповідати вимогам суспільства, запитам особистості, потребам ринку праці. Розроблення та апробація стандартів професійно-технічної освіти нового покоління, нових професійних компетенцій; розроблення на основі моніторингу ринку праці Державного переліку професій з підготовки кваліфікованих робітників у професійно-технічних навчальних закладах, мотивація роботодавців до участі в підготовці навчальних програм, узгодження з ними освітніх і професійних стандартів; переорієнтація навчальних планів на збільшення частини практичного компонента; масштабне запровадження програм стажування на виробництві; розподіл у ВНЗ навчальних програм академічного й практичного профілю, розвиток професійно-орієнтованої вищої освіти; запровадження Національної рамки кваліфікацій; зміна підходів до формування державного замовлення на підготовку фахівців на основі впровадження прогнозу потреб економіки (регіону) – ось основні напрями модернізації змісту освіти.

Важливим завданням регіональної освітньої політики у сфері модернізації змісту освіти має бути її орієнтація на випереджальний розвиток системи освіти регіону через формування випереджальної моделі освіти. В Україні до сьогодні не вироблено шляхи та механізми реалізації моделі випереджальної освіти. Це обумовлено тим, що ні на державному, ні на регіональному рівнях не набула пріоритетного значення проблема фінансового забезпечення розвитку освіти. Як наслідок, система освіти розвивається досить повільно, не говорячи вже про її випереджальний поступ [46].

Динаміка розвитку виробництва вимагає підвищення якості освіти, ефективності, гнучкості та органічної інтеграції в економіку, орієнтації на постійні зміни між попитом і пропозицією кадрів.

Потреба випереджального розвитку освіти зумовлена необхідністю подолання суперечностей між прискореним науково-технічним прогресом та інерційністю системи освіти, яка своєчасно не реагує на зовнішні потреби і

запити; між необхідністю використання інформаційних технологій навчання та низьким рівнем їх науково-методичного забезпечення. Подолання цих суперечностей можливе, якщо будуть створені умов для вдосконалення структури системи освіти відповідно до перспективних потреб соціально-економічного розвитку (рис.3.3).

Рис.3.3. Узгодження стратегії розвитку системи освіти з соціально-економічним розвитком регіону

Примітка. Запропоновано автором.

Головною метою випереджальної моделі розвитку освіти є формування гармонійно розвиненої особистості та підготовка кваліфікованого працівника відповідно до вимог виробництва, що формують попит на працю.

Одним з ключових завдань також є забезпечення національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді. У цьому зв'язку особливої важливості набуває розроблення та реалізація Концепції національного виховання, головною метою якого є формування свідомого громадянина - патріота Української держави, активного провідника національної ідеї, представника української національної еліти через набуття молодим

поколінням національної свідомості завдяки успадкуванню духовних надбань українського народу, активної громадянської позиції, високих моральних якостей та духовних запитів, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин.

Важливою передумовою сталого економічного зростання економіки є підвищення ефективності системи управління освітою.

В нових соціально-економічних умовах органи управління освітою здійснюють пошук оптимальних форм і методів реалізації покладених на них завдань щодо розвитку освіти. Проте в стилі й методах роботи багатьох органів управління освітою мають місце суттєві недоліки, які виявляються перш за все в недостатньому виконанні ними основних функцій менеджменту: планування, організації, координації та контролю за діяльністю щодо реалізації законодавчих та нормативних актів з питань освіти. Плани роботи органів управління освітою розробляються без попереднього глибокого аналізу фактичного стану системи освіти, без визначення ключових проблем та особливостей розвитку в конкретному регіоні. Найбільш типовим недоліком нинішнього управління освітою в регіоні є відсутність науково обґрунтованої системи планування роботи, що базується на якісній аналітичній інформації.

Схематично процес управління освітою може бути поданий у такому вигляді (рис.3.4)

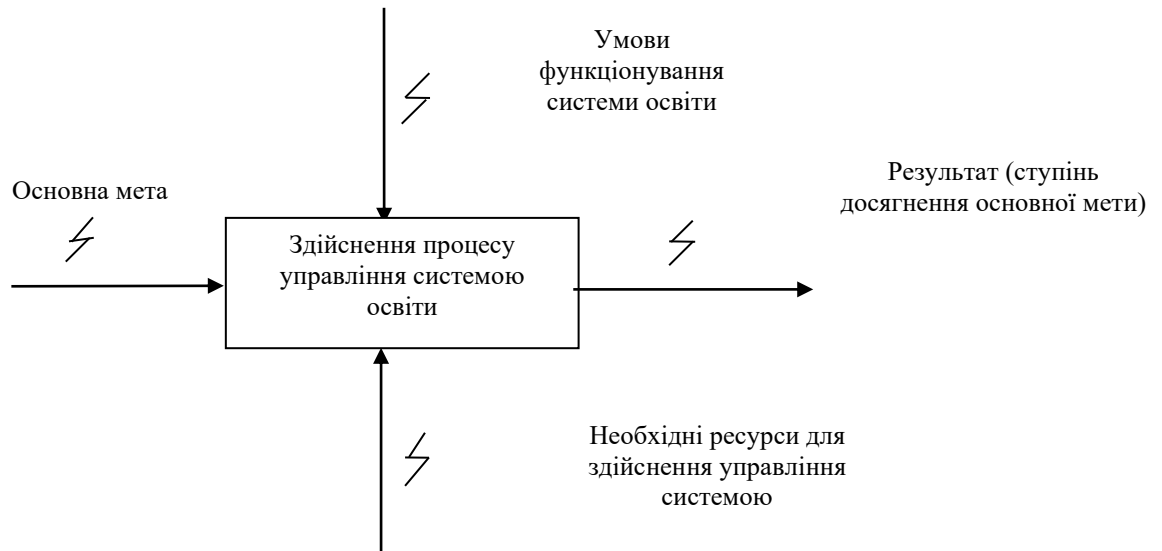

Рис.3.4. Загальна схема процесу управління системою освіти

Примітка. Запропоновано автором.

Вважаємо, що ефективній реалізації регіональної освітньої політики заважають такі фактори:

- надмірна централізація;
- відсутність досвіду та знань аналізу політики, управління на центральному та місцевому рівнях;
- нерозуміння владою значення освітніх реформ (відсутність належної підтримки щодо їх проведення з боку держави і громадськості);
- недосконалість системи фінансування та нестача коштів і механізмів їх залучення;
- недосконале і застаріле нормативно-правове забезпечення;
- зміст освіти, що не відповідає вимогам демократичного суспільства;
- відсутність традиції активної участі громади й освітян у процесі ініціювання змін, домінування авторитаризму, низького рівня громадської свідомості, інертного мислення, неготовності до змін;
- брак еліти, лідерів, здатних взяти відповідальність за освітню політику і реформи;

- традиційна система оцінювання та відсутність інструментарію управління рівнем і якістю освіти;
- обмежений доступ до інформації;
- безсистемність у впровадженні інноваційних технологій;
- низький інституційний розвиток.

Для вирішення основних проблем в системі управління освітою Хмельницької області, які виявив аналіз, проведений в розділі 2, вважаємо за доцільне запропонувати наступне: при призначенні керівників освіти за головне приймати управлінські та професійні якості, а не політичну приналежність; створити систему державно-громадського управління освітою регіону; залучати органи місцевого самоврядування до активного вирішення проблем розвитку закладів середньої освіти; за рахунок доплат з місцевого бюджету підвищити низькі заробітні плати державних службовців; підвищувати освітній рівень управлінця в державних службовців; залучати молоді управлінські кадри із демократичним мисленням; з метою зменшення бюрократизму та “паперотворчості” переглянути та зменшити кількість звітів, інструкцій тощо; проводити прогнозовану кадрову політику в системі освіти регіону; розробити чіткі критерії оцінки роботи керівника загальноосвітнього навчального закладу, проводити цю оцінку не рідше ніж раз на п’ять років, а на вимогу громадськості і частіше; зменшити надмірну навантаженість керівника закладів освіти невластивими йому функціями тощо.

Одним з основних завдань освітньої політики є створення сучасної регіональної (муніципальної) системи освіти. Для цього необхідно розробити нові освітні програми, які відповідатимуть пріоритетам певного регіону; сформувати систему державно-громадського управління регіональною (муніципальною) освітою та впровадження сучасного менеджменту; розробити інструкції, які забезпечать функціонування і розвиток сучасної регіональної (муніципальної) системи освіти; визначити належне нормативно-правове забезпечення її функціонування.

Вважаємо за доцільне створення в Україні громадсько-державну систему управління освітою, яка повинна дотримуватися наступних принципів: демонополізація освіти, децентралізація управління, субсидіарність, автономізація навчальних закладів, дебюрократизація освіти, законодавче забезпечення пріоритетних прав громадськості в загальній середній освіті. Політична заангажованість керівників Міністерства освіти й науки, обл- і райадміністрацій перешкоджає розробці та послідовному впровадженню державної освітньої політики, посилює несистемність і некерованість освітніх реформ; обласні управління та районні відділи освіти має бути реформовано, їхні функції переглянуто відповідно до принципу децентралізації державного управління; розподіл функцій та обов'язків між цими органами має бути переглянуто для усунення дублювання функцій і функціональної надлишковості; відсутність спеціальної освіти державного управління негативно впливає на якість управління освітою на всіх рівнях; механізми й порядок призначень на керівні посади в системі управління освітою має бути оновлено з урахуванням вимог децентралізації влади; у системі управління закладів освіти немає ефективної співпраці з громадськістю та прозорості звітності про діяльність управлінь освіти; підзвітність обласних управлінь і районних відділів освіти на офіційних сайтах є неповною та непрозорою; громадські ради при державних органах управління освітою недостатньо впливають на прийняття управлінських рішень в освіті на рівні району/області; слід розробити, узгодити й запровадити механізми забезпечення прозорості та взаємодії органів управління освітою та громади.

Ключовим завданням управлінь та Департаменту освіти і науки регіону, на нашу думку, є забезпечення відповідної запитам і потребам суспільства якості освіти та розвиток з цією метою системи навчальних закладів і освітніх установ. Для реалізації цієї мети недостатньо переписати функції районних/міських управлінь освіти, департаменту освіти області. Необхідно розмежувати повноваження названих структур виконавчої влади,

а також впровадити в практику органів управління моніторинг освіти та фінансовий аудит.

Зокрема, у компетенції міських органів управління освітою (управлінськ освіти об'єднаних територіальних громад) мають бути такі питання:

- ведення справ зі створення, реорганізації та припинення діяльності навчальних закладів, на які, відповідно до освітнього законодавства, поширюється юрисдикція управління, підготовка проектів відповідних рішень районної/міської Ради;

- експертна оцінка проектів статутів, планованих змін до статутів навчальних закладів усіх форм власності, що перебувають у юрисдикції управління;

- збір та аналіз (моніторинг) визначених нормативними документами показників стану навчальних закладів та реалізації ними програм розвитку, регулярне наповнення відповідних баз даних;

- проведення конкурсного відбору, призначення, надання чергової/позачергової відпустки і звільнення (за згодою ради освітньої спільноти) директорів навчальних закладів, що перебувають у власності місцевої Ради;

- організація атестації педагогічних працівників, які претендують на першу та вищу кваліфікаційні категорії, звання «старший вчитель» та «вчитель-методист». Управління освіти створює комісії, до складу яких входять кращі педагоги підпорядкованих йому навчальних закладів району/міста, забезпечує нагляд за дотриманням процедури атестації та присвоює, на основі відповідних рішень комісій, кваліфікаційні категорії і/або звання;

- нагляд за дотриманням навчальними закладами, що перебувають у юрисдикції управління, норм кодексу праці, вимог щодо безпеки і гігієни, за веденням ними господарської діяльності та використанням отриманих з бюджету коштів тощо. Для цього працівники місцевого органу управління освітою мають регулярно відвідувати та оглядати підпорядковані йому

навчальні заклади, ревізувати укладені угоди і документи, що засвідчують їхнє виконання;

- розроблення власних та консультативна підтримка пропонованих навчальними закладами, що перебувають у власності місцевої ради, інвестиційних проектів, спрямованих на розвиток мережі або окремого навчального закладу;

- виконання, спільно з органами педагогічного нагляду та оцінювання якості освіти, заходів, пов'язаних із зовнішнім оцінюванням навчально-виховної діяльності закладів освіти, що перебувають у юрисдикції управління, освіти випускників;

- укладання щорічних звітів про використання в мережі коштів, виділених радою на освіту, отриманих та наданих субвенцій, здійснених інвестицій.

Повноваження обласного органу управління освітою (департаменту освіти) частково повторюють названі вище, однак стосуються тих навчальних закладів та установ, що перебуватимуть у юрисдикції департаменту. Департамент освіти та науки області мусить мати ще такі повноваження:

- погодження програм спеціальних предметів у спеціалізованих навчальних закладах та навчального плану цих закладів;

- призначення у межах виділених обласним бюджетом коштів стипендій учням, грантів, доплат та премій працівникам освіти;

- аналіз розвитку системи освіти області, окремо, вищої освіти, визначення тенденцій розвитку та укладання з їхнім урахуванням обласної програми розвитку освіти;

- діагностування процесу фінансування освіти області, зіставлення видатків на освіту однотипних шкіл, територіальних громад та оцінка якості фінансування потреб освіти;

- моніторинг процесів відбору, підтримки та навчання талановитої молоді, її працевлаштування;

- діагностування процесів підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, оцінювання відповідності роботи з педагогічними кадрами потребам ринку праці;
- моніторинг розвитку професійної освіти та працевлаштування випускників;
- підтримка суспільного діалогу на теми, пов'язані з потребами і розвитком освіти, у тому числі, через засоби масової інформації;
- координація діяльності районних і міських управлінь освіти, психолого-педагогічних консультативних центрів, центру післядипломної освіти області та інших установ обласного підпорядкування.

Таким чином, поєднання державного та громадського контролю, перерозподіл функцій та повноважень між центральними і місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та навчальними закладами дасть змогу створити нову якісну систему управління освітою.

3.2 Забезпечення моніторингу та оцінювання якості освіти

В нових соціально-економічних умовах органи управління освітою здійснюють пошук оптимальних форм і методів реалізації покладених на них завдань щодо розвитку освіти. Проте в стилі й методах роботи багатьох органів управління освітою мають місце суттєві недоліки, які виявляються перш за все в недостатньому виконанні ними основних функцій менеджменту: планування, організації, координації та контролю за діяльністю щодо реалізації законодавчих та нормативних актів з питань освіти. Плани роботи органів управління освітою розробляються без попереднього глибокого аналізу фактичного стану системи освіти, без визначення ключових проблем та особливостей розвитку в конкретному регіоні. Найбільш типовим недоліком нинішнього управління освітою в регіоні є відсутність науково обґрунтованої системи планування роботи, що

базується на якісній аналітичній інформації.

Інструментом оцінювання й управління якістю освіти є моніторинг ефективності функціонування системи освіти регіону як інформаційна база системи управління галуззю, основа вироблення та прийняття управлінських рішень на всіх рівнях, у тому числі щодо формування та нарощування освітнього потенціалу регіону. Зазначене обумовлює актуальність теоретичної і методичної розробки проблеми, що стосуються організації моніторингу регіональної системи освіти, систематичного відслідковування різних характеристик процесів і результатів системи, визначення ступеню відповідності основних параметрів її розвитку заданим цілям, прийняття обґрунтованих управлінських рішень.

Вважаємо доцільним використовувати системний підхід для кількісного вимірювання та комплексного аналізу ефективності функціонування системи освіти та здійснених заходів щодо її реформування. Така оцінка проводиться як з позицій ефективності державної політики, так і з позиції досягнутого рівня якості освіти. Це дозволяє своєчасно виявити недоліки та визначити основні напрямки удосконалення державного управління системи освіти. Такий підхід використовується як основа для організації постійно діючого моніторингу та оцінки ефективності функціонування освітнього комплексу регіону з метою виявлення «слабких місць» та визначення пріоритетних напрямків їх усунення.

Як показав проведений в попередньому розділі аналіз, існуючі процедури моніторингових спостережень в Україні обмежуються вузьким рядом показників, що відстежуються упродовж останніх років. Такі показники, переважно спрямовані на оцінку кількісних показників функціонування освітнього комплексу, що ж стосується якісних показників – вітчизняна статистика оперує недостатнім переліком таких показників, не спроможних адекватно оцінити стан освіти регіону та країни.

Враховуючи зазначене, окреслимо концептуальні підходи моніторингу в сучасних соціально-економічних умовах розвитку освіти і визначимо цілі,

завдання, функції, його пріоритетні напрями та роль у процесі функціонування та розвитку системи освіти. Моніторинг має комплексний характер і є інформаційно-діагностичною, науковою, прогностичною системою, реалізація якої відбувається в інформаційно-аналітичному забезпеченні управлінській діяльності.

Під моніторингом розвитку системи освіти ми розуміємо технологію відстеження його процесуальних та результативних сторін [54, с.13].

Як технологія (сукупність засобів, спрямованих на зміну об'єкту, на який здійснюється формуючий вплив) моніторинг базується на певних елементах: визначенні цілей, завдань, принципів, функцій та науково обґрунтованій структурі (стадії, фази, технологічні блоки, що реалізують функції; методи і засоби реалізації; параметри і критерії спостереження; специфічні особливості). Його основне призначення – надання надійної, оперативної і ґрунтовної інформації щодо досягнутого стану освітньої галузі, а також виявлення сутності і причин виникнення проблем у цій сфері, ступеня впливу зовнішніх чинників на перебіг процесів, ефективності прийняття управлінських рішень та просування освітніх реформ тощо. Саме у такому розумінні моніторинг якості освіти є складовою системи управління та інструментом, що використовується для вимірювання й оцінювання досягнутих результатів розвитку системи освіти, ефективності реалізації освітньої політики в цілому.

Для прийняття обґрунтованих управлінських рішень щодо формування та реалізації державної освітньої політики в регіоні суб'єкти управління освітою потребують широкого спектру інформації (рис.3.5).

Таким чином, моніторинг регіональної мережі навчальних закладів та ефективності їх діяльності дозволяє забезпечити повною, достовірною й актуальною інформацією про стан системи освіти.

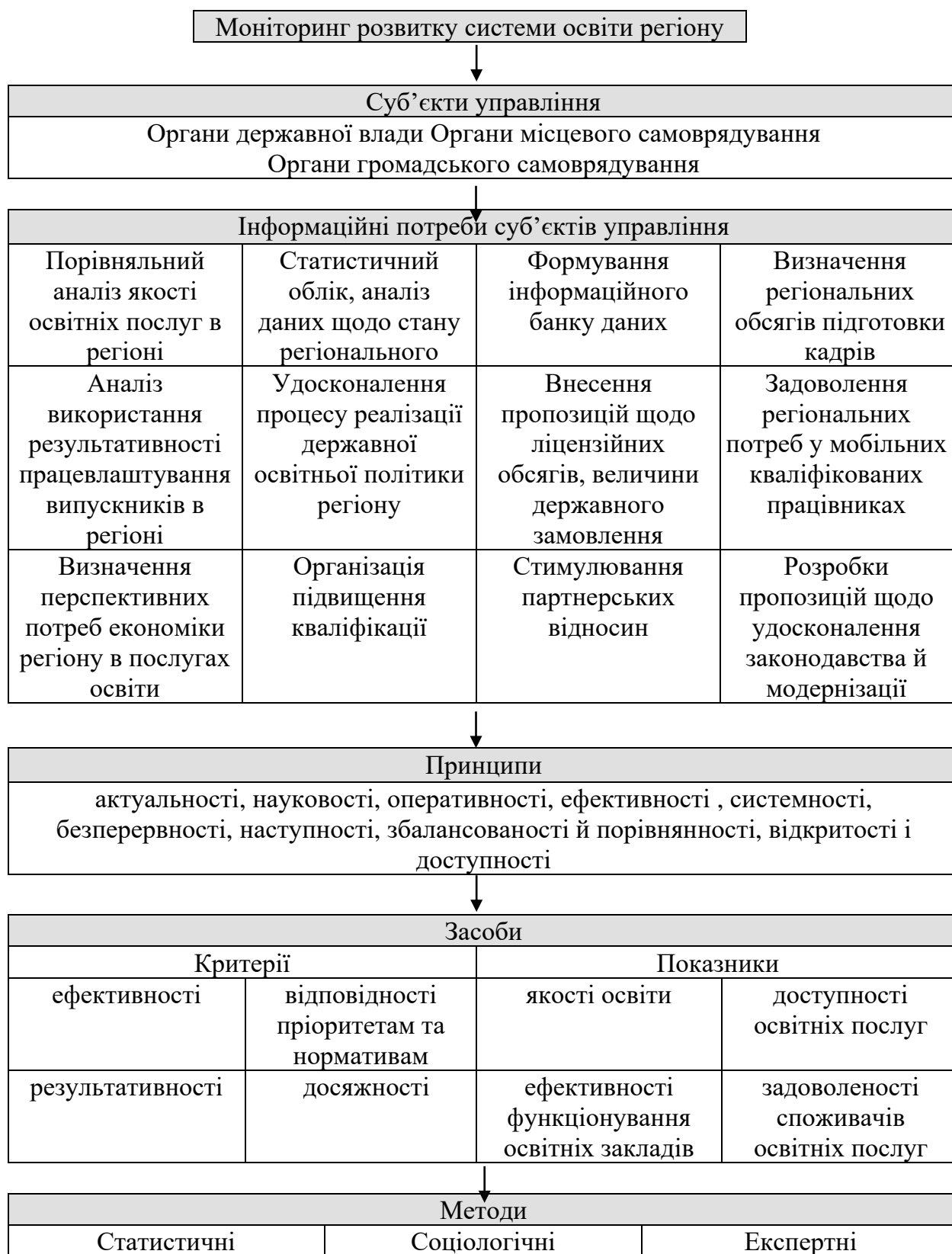

Рис. 3.5. Система моніторингу розвитку освіти регіону

Примітка. Запропоновано автором.

Це надає більше можливостей для оперативної обробки й аналізу інформації, представлення не кількісних, а й якісних результатів, що використовуватимуться органами управління при визначенні напрямів

формування та реалізації освітньої політики.

Завданнями моніторингу є: виявлення проблем та надання надійного підґрунтя для їх усунення; сприяння об'єктивному відображенню стану і тенденцій розвитку регіональної системи освіти; підвищення ефективності роботи керівних органів систем освіти; адекватна оцінка її якості, виявлення проблемних зон; допомога у оперативному корегуванні освітньої політики; відстеження результативності процесів удосконалення.

Ефективність проведення моніторингу передбачає насамперед його відповідність інформаційним потребам суб'єктів управління освітнім комплексом. З цієї точки зору постають актуальними такі ключові принципи моніторингу, зокрема [7, с.15]:

- актуальності (відповідність існуючим проблемам і пріоритетам розвитку системи освіти);
- науковості (застосування наукових підходів, сучасної методології, дослідницького досвіду);
- системності (організація інформаційно-аналітичних спостережень на основі системного підходу);
- ефективності (підвищення коефіцієнту використання інформації);
- оперативності (мінімізація затрат часу у роботі з інформацією, своєчасне забезпечення системи управління освітою інформацією для прийняття ефективних управлінських рішень);
- безперервності (хронологічна впорядкована послідовність актів реєстрації й аналізу статистичних даних);
- наступності (забезпечення умов порівняння емпіричних даних, одержаних при їх періодичному аналізі, довгострокова стабільність процедур і методичного інструментарію);
- вірогідності (надійність одержаних даних, не значний відсоток помилковості);
- збалансованості й порівнянності моніторингових показників із створеними й отриманими раніше;

- відкритості і доступності (представлення аналітичної інформації всім споживачам інформації: національним і регіональним органам управління системою освіти; науково-методичним службам; керівникам освітніх закладів; абітурієнтам і їх батькам; підприємствам тощо).

Невід'ємною складовою системи моніторингу є її інструментарій – набір критеріїв та показників, що є засобами, які надають можливість інформувати органи управління про стан системи освіти або надавати інформацію, що розроблена для вивчення й дослідження процесів в освітній галузі.

Критерій повинен бути точним, надійним, виявляти критичні місця, проблеми, мати взаємозв'язок з іншими показниками та відповідати поставленим завданням [10, с.18].

Критерії відіграють роль каталізатора у моніторингу та оцінюванні ефективності реалізації державної освітньої політики і є сучасним інструментом управління. Критерій забезпечує отримання комплексної якісної характеристики об'єкту, надає найбільш узагальнену оцінку. До універсальних критеріїв оцінювання управлінських рішень щодо розвитку системи освіти, на нашу думку, належать наступні групи:

- 1) критерії результативності:
  - визначення підцілей стратегій та програм реформування системи освіти;
  - формулювання умов досягнення підцілей;
  - встановлення ймовірності досягнення усього комплексу соціально-економічних підцілей (висока ймовірність виконання завдань – висока результативність програм).
- 2) критерії ефективності:
  - визначення переліку вигод та витрат для кожного варіанту рішення, включаючи матеріальні ті фінансові ресурси, час, ризик тощо;
  - оцінка економічної ефективності – співвідношення затрат та результатів кожного рішення (у грошовому та часовому вимірі).

3) критерії відповідності:

встановлення відповідності законодавчо встановленим нормам та нормативам у сфері освіти;

встановлення відповідності стратегії розвитку освітньої галузі соціально-економічним пріоритетам розвитку держави (регіону);

оцінка відповідності надання освітніх послуг потребам ринку;

4) критерії адміністративної здійсненності заходів:

діагностика на предмет готовності матеріальної бази;

діагностика на предмет фаховості кадрів;

діагностика на предмет фінансового забезпечення;

діагностика на предмет часової доречності.

оцінка розвитку мережі закладів.

Показник більш чітко та точно відображає характер відповідних процесів та явищ. Тому, при організації моніторингу необхідним є визначення адекватних показників, які у своїй сукупності повинні відображати специфіку функціонування цієї сфери, дозволяти провести оцінку ефективності здійснених заходів та використаних ресурсів. Згідно запропонованого нами підходу такі показники об'єднані у чотири групи, приклади яких наведено у таблиці 3.1.

Так, показники якості освіти характеризують ступінь задоволення очікувань різних учасників процесу навчання від наданих освітнім закладом освітніх послуг або ступінь досягнення поставлених в освіті мети й завдань [21, с. 100].

Таблиця 3.1

Система показників оцінювання ефективності функціонування системи
освіти регіону

Показники			
якості освіти	доступності освітніх послуг	функціонування освітніх закладів	задоволеності споживачів освітніх послуг
<ul style="list-style-type: none"> - частка дітей віком від 3 до 6 років з рівнем підготовки до школи «високий»; - частка випускників навчальних закладів, що отримали атестат (диплом) з відзнакою; - рівень навчальних досягнень учнів у відповідній дисципліні; - відсоток учнів, які залишились на повторне навчання; - відсоток учнів, що не закінчили навчання; - результативність участі в олімпіадах, наукових конкурсах; - рівень працевлаштування випускників тощо. 	<ul style="list-style-type: none"> -рівень забезпеченості загальноосвітніми школами сільських населених пунктів; - відсоток охоплення відповідної категорії населення освітніми закладами; - радіус обслуговування (транспортна та пішохідна доступність); - вартість навчання (перебування) для споживача в освітньому закладі; - забезпеченість навчальною та методичною літературою; - співвідношення вартості навчання з середньодушовими доходами населення тощо. 	<ul style="list-style-type: none"> - місткість закладів; - кількість учнів в освітньому закладі; - кількість штатних посад в освітньому закладі; - укомплектованість посад; - кількість освітніх закладів; - кількість дітей на одного педагога; - якісний склад науково-педагогічних працівників навчальних закладів; - витрати з бюджету на 1 дитину в рік; - кількість комп'ютерів; - кількість випускників; - ліцензійний обсяг тощо; - величина державного замовлення. 	<ul style="list-style-type: none"> - задоволеність умовами навчання (організацією навчального процесу, рівнем викладання, станом морально-психологічного клімату); - задоволеність роллю вищого навчального закладу й професією (умовами праці, психологічним кліматом, умовами для підвищення кваліфікації); - задоволеність роботодавців щодо освітнього рівня працівників; - відсоток випускників, що працюють за фахом - співвідношення вартості навчання з середньою зарплатою у відповідній сфері тощо.

Примітка. Запропоновано автором.

Рівень доступності освіти визначається двома показниками: фізичною доступністю закладів освіти та фінансовою доступністю освітніх послуг для більшості громадян [34, с.15].

Показники функціонування освітніх закладів включають комплекс показників, які характеризують ефективність використання фінансових та матеріальних ресурсів системи освіти чи відповідного закладу, розгалуженість мережі освітніх закладів, їх потужність тощо. Показники задоволеності споживачів освітніх послуг забезпечують порівняння отриманих результатів навчання з вимогами й очікуваннями. Такі показники можуть визначатись для різних споживачів освітніх послуг студентів (учнів), роботодавці, працівники освітніх закладів тощо. Нами представлено найбільш типові показники, що характеризують відповідну групу. Слід зазначити, що такі показники розробляються для кожного рівня освіти (дошкільна, загальна середня, вища, професійно-технічна тощо).

В таблиці 3.2. наведено дані сучасних показників оцінювання ефективності функціонування системи освіти Хмельницької області, зроблено аналітичний прогноз та запропоновано шляхи досягнення прогнозованого рівня.

Отже, моніторинг є ефективним засобом отримання інформації про функціонування освітньої системи та її компоненти. В умовах модернізації системи освіти це є надзвичайно важливим, оскільки надає змогу вчасно усунути можливі прорахунки та розробити стратегію подальшого розвитку освіти, а також забезпечує вимірювання досягнутого системою освіти стану, визначення й оцінювання відповідних характеристик, властивостей, набутих об'єктом, й порівняння їх із заданими параметрами. Наразі робота про проведенню моніторингу функціонування системи освіти Хмельницької області є несистемною, аналізуються тільки деякі кількісні показники, динаміка та показники яких також не завжди сприяють прийняттю виважених управлінських рішень.

Таблиця 3.2

Аналітично-прогнознi данi по деяким показникам системи монiторингу

Показник	Сучасний рівень	Аналітично-прогнозований рівень до 2021 року	Шляхи досягнення прогнозованого рівня
Охоплення дітей закладами дошкільної освіти, відсотків до кількості дітей відповідного віку	65%	80%	Відкриття нових груп при ЗНЗ, повернення дитсадків у комунальну власність тощо.
Частка дітей віком від 3 до 6 років з рівнем підготовки до школи «високий»	17%	25%	Розробка та втілення Державного стандарту дошкільної освіти, розвиток системи надання додаткових освітніх послуг
Кількість загальноосвітніх навчальних закладів	803	750	Створення ефективної системи освітніх округів, проведення оптимізації мережі
Кількість навчальних закладів, що проводять навчання у дві зміни	4	0	Відкриття нових класів, оптимізація мережі
Частка випускників навчальних закладів, що отримали атестат (диплом) з відзнакою	11%	8%	Проведення Зовнішнього незалежного оцінювання по основним предметам, а не Державної підсумкової атестації
Частка випускників, що отримали бали від 173 до 200 при здачі ЗНО з математики	10,95%	15,5%	Покращення роботи з випускниками, підвищення рівня кваліфікації викладачів
Кількість закладів вищої освіти	20	10	Дія закону «Про вищу освіту», демографічні чинники
Частка випускників, які працевлаштувались за спеціальністю	15%	25%	Посилення зв'язків з роботодавцями та підприємствами, прогнозування необхідних спеціальностей для області

Примітка. Запропоновано автором.

Зауважимо, що в Україні немає визначеної та адаптованої з освітніми цілями системи державних освітніх стандартів, аналіз виконання яких міг би давати підстави для висновків про якість функціонування освітньої системи. Освітні стандарти, що існують та розробляються, функціонально не призначені для використання їх з метою об'єктивного вимірювання, тому що, як правило, не мають кількісних індикаторів і є малопридатними для здійснення порівнянь. Недооцінка в Україні освітніх індикаторів створює проблеми не лише в контексті порівняння національної освітньої системи із зарубіжними. Їхня відсутність унеможливує функціонування ефективної національної системи моніторингу якості освіти. Адже лише на основі використання освітніх індикаторів можна здійснити об'єктивний аналіз ситуації та характеризувати тенденції, провести оцінювання результатів діяльності як системи в цілому, так і окремих її структур, визначити орієнтири для формування стратегій, програм. Окрім того, використання освітніх індикаторів дає можливість створити максимально сприятливі умови для формування державно-громадської системи управління освітою. Публікація результатів аналізу стану функціонування освітньої системи, проведеного на основі аналізу об'єктивних індикаторів, дає можливість розгорнути широку суспільну дискусію з тих чи інших освітніх проблем, порівняти українську освітню систему з національними системами інших країн світу. Вважаємо за доцільне розробку системи освітніх індикаторів, які представляють собою групи спеціально розрахованих об'єктивних показників, які містять інформацію про стан і процеси, що відбуваються в системі освіти, та дають можливість інформувати про них широку громадськість, органи управління освітою, замовників і споживачів освітніх послуг.

В Україні тільки створюється спеціалізована інституція, яка б у національному масштабі розробляла стратегію, методологію, єдиний інструментарій, програмне забезпечення моніторингових досліджень у галузі вищої освіти; здійснювала збір, інтеграцію, обробку, аналіз та інтерпретацію

даних, отриманих за результатами досліджень; забезпечувала їх оприлюднення та інформування громадськості про стан справ - Національне агентство з забезпечення якості вищої освіти.

Таким чином, в Україні є гостра необхідність розроблення та впровадження ефективної та надійної моделі системи моніторингу якості освіти, яка б забезпечувала політиків, управлінців, практиків, представників громадянського суспільства, замовників і споживачів освітніх послуг об'єктивними, аналітичними, порівняльними відомостями про стан і перспективи функціонування освітньої системи. Лише за таких умов буде можливим забезпечити здійснення прогнозованої ефективної освітньої політики, підзвітність освітньої системи українській громаді і, як результат, суттєве поліпшення якості її діяльності.

Першочерговим, вважаємо, є створення національної системи якості освіти, запровадження єдиної системи статистики і параметрів вимірювання якості освіти, які б ґрунтувались на системі національних освітніх індикаторів. Національні освітні індикатори мають бути максимально наближені до відображення обраних напрямів розвитку, цілей та завдань освітньої політики; вони повинні забезпечити як описовий аналіз стану системи, так і створити інформаційну базу для здійснення причинно-наслідкового аналізу. Також національна система освітніх індикаторів має порівнюватися із системами освітніх індикаторів інших країн світу, що дасть змогу підвищувати якість, ефективність, доступність освіти відповідно до світових тенденцій.

Також пропонуємо аналіз причин поширення синдрому «професійного вигорання» серед освітян.

Сучасний стан вітчизняної освітньої системи характеризується активним упровадженням інноваційних технологій у педагогічний процес. В умовах змін, які відбуваються сьогодні, все більш високі вимоги ставляться не тільки до професійних знань, умінь та навичок учителя, але й до рівня його особистісного саморозвитку, його психологічного самопочуття.

За загальним визнанням спеціалістів педагогічна діяльність – це один із видів професійної діяльності, який найбільше деформує особистість людини. Комплекс економічних проблем, що сьогодні склалися (невисока заробітна плата, недостатня технічна забезпеченість тощо), а також соціально-економічних, пов'язаних з падінням престижу педагогічної професії, робить працю вчителя надзвичайно психоемоційно напруженою. Крім того, не секрет, що із збільшенням педагогічного стажу роботи у вчителів знижуються показники як фізичного, так і психічного здоров'я.

Усі ці фактори здійснюють руйнівний вплив на емоційну сферу педагога. У нього зростає кількість афективних розладів, з'являються почуття незадоволеності собою та своїм життям, труднощі у встановленні контактів з учнями, колегами, оточуючими людьми. Ці симптоми негативно відображаються на всій професійній діяльності педагога, погіршуються результати його роботи, знижується рівень задоволеності власною діяльністю. Таким чином відбуваються зміни у мотиваційній сфері педагога і розвивається синдром емоційного вигорання.

Рівень професійного «вигорання» у педагогів вважається чи не найвищим поміж усіх інших. Причиною цьому є сукупність проблем різних рівнів. Дослідження педагогічної діяльності показали, що найважливішими характеристиками праці вчителя є напруженість, підвищена відповідальність, наявність широкого кола обов'язків, що обумовлює її стресогенність [23, с. 34].

До психофізіологічних симптомів відносяться:

відчуття постійної втоми, яке не зникає після сну (симптом хронічної втоми);

відчуття фізичного та емоційного виснаження;

зниження рівня сприйняття і реактивності на зміни зовнішнього середовища (відсутність реакції інтересу на фактор новизни або страху на небезпечну ситуацію);

безпричинна головний біль, шкірні подразнення, тахікардія, сухість,

неприємний присмак у роті, постійні розлади шлунково-кишкового тракту і т. п.;

різка втрата або збільшення ваги тіла;

повне або часткове безсоння (швидке засинання і відсутність сну після 4 годин ранку або неможливість заснути ввечері до 2-3 годин ночі і важке пробудження вранці);

помітне погіршення зору, слуху, внутрішньої і зовнішньої сенсорної чутливості.

Серед соціально-психологічних симптомів виділяють наступні:

байдужість, нудьга, пасивність і депресія (знижений емоційний тонус, відчуття пригніченості);

підвищене роздратування, афективно негативна реакція на дрібниці;

збільшення кількості нервових зривів, «занурення в себе»;

постійне переживання негативних емоцій, для яких об'єктивно відсутні причини (відчуття провини, образа, підозрілість і т. п.);

відчуття неусвідомленого хвилювання і стан підвищеного рівня тривоги;

відчуття гіпервідповідальним і страху («я не зможу», «у мене нічого не вийде»);

загальна негативна установка на життєві і професійні перспективи.

До поведінковим симптомів відносяться:

поява відчуття, що працювати стає все важче і важче;

зміна режиму праці (рано приходити на роботу і пізно йти додому або приходити із запізненням, а йти перш певного часу);

старання постійно, без об'єктивної необхідності брати роботу додому, але не робити її і вдома;

відмова приймати на себе відповідальність, приймати рішення;

зниження оптимізму щодо роботи, байдужість до її результативності;

невиконання або відкладання важливих (пріоритетних) завдань і «гальмування» на дрібних деталях, витрату значної кількості робочого часу

на вирішення об'єктивно менш важливих проблем;

дистанційованість від колег і клієнтів, підвищення рівня неадекватною критичності.

До синдрому професійного вигорання призводять такі причини як одноманітність життя — «дім–робота–робота–дім»; обмеженість у часі, гостра регламентація часу роботи, особливо, при нереальних термінах її виконання; бажання всім допомогти, всіх зробити щасливими; постійне зіткнення з негативними сторонами життя; великі емоційні витрати па роботі і невміння відновлюватися; робота з немотивованими клієнтами; напружені стосунки і конфлікти серед колег; особисті невирішені конфлікти, внутрішні і зовнішні (наприклад, сімейні); надмірна відповідальність за проблеми клієнта чи за своїх колег; небажання приймати відповідальність за свою роботу.

Отже, на підставі сказаного вище ми бачимо, що професія вчителя може бути віднесена до розряду стресогенних, які вимагають від нього самовладання й саморегуляції. Прояви стресу в роботі вчителя різноманітні: тривожність, виснаженість, депресію, емоційну ригідність і емоційне спустошення — це ціна відповідальності, яку платить учитель.

Розглянемо тепер індивідуальні причини, що ініціюють емоційне вигорання педагогів. Ця група містить соціально-демографічні й особистісні особливості. Визначено, що з усіх соціально-демографічних характеристик найтісніший зв'язок із вигоранням мають вік і стаж. Причини спаду професійної діяльності вчителя старшого віку, так званий «педагогічний криз», виділяє Т.В.Зайчикова [23, с. 61]. На її думку, це:

по-перше, прагнення педагога використовувати нові досягнення науки і неможливість їх реалізувати в стислі терміни навчання; відсутність віддачі учнів; невідповідність фактичного результату очікуваному;

по-друге, виникнення і розвиток улюблених прийомів, шаблонів у роботі й усвідомлення того, що потрібно змінювати ситуацію, що склалася, але як змінювати — невідомо;

по-третє, можливість ізолювання вчителя в педагогічному колективі: коли його пошуки, інновації не підтримують колеги, і це викликає відчуття тривоги, самотності, невіри в себе.

Значна частина вчителів долає цю кризу, але частково вона може вплинути на розвиток вигоряння.

Що стосується залежності вигоряння від статі, то, на думку деяких учених, фемінізованість професії вчителя має цілу низку негативних моментів. Серед них — підвищена порівняно з чоловіками (у середньому втричі) захворюваність на психічні хвороби, висока стресовість, що викликається побутовими негараздами через не меншу завантаженість хатньою роботою, недостатністю уваги, що приділяється близьким та рідним, та ін.

Особистісні особливості. Понад усе до ризику виникнення вигоряння схильні особистості, які висувають непомірно високі вимоги до себе. В їх уяві справжній педагог – це зразок професійної невразливості н досконалості. Особистості, які належать до цієї категорії, асоціюють свою працю з призначенням, місією, тому в них стирається грань між роботою і приватним життям.

Якою ж є основна причина розвитку емоційного вигоряння — особистісні риси чи характеристики професійної діяльності? Певною спробою відповісти на це питання стала поява декількох нових підходів до поняття вигоряння, серед яких слід зазначити підхід К. Маслач і М. Лейтер [69, с. 25]. Основна ідея підходу, запропонованого ними, полягає в тому, що вигоряння — результат невідповідності між особистістю та її роботою. Збільшення цієї невідповідності підвищує вірогідність виникнення вигоряння. Автори виходять за межі інтерперсонального підходу і розглядають вигоряння як прояв ерозії людської душі в цілому, незалежно від типу професійної діяльності.

Найскладнішим є те, що вигорання розвивається поступово, і в цьому його підступність. Людина часто не усвідомлює симптомів. Вона не може

побачити себе з боку і зрозуміти, що відбувається. У додатку К наведено приклад опитувальника «Синдром емоційного вигорання педагога» за методикою Х.Маслач та С.Джексона, яка використовується у практичній роботі магістранта. За допомогою цієї анкети у школі проводяться опитування з метою виявлення педагогів з цією проблемою та здійснення профілактичних заходів, які допоможуть їм відновитись та продовжити плідну працю.

Тому профілактика емоційного вигорання є надважливою та починається з уміння розпізнавати і розуміти суть проблеми, захищати свою нервову систему засобами психологічної саморегуляції, до яких можна віднести медитацію, різного виду колективні психологічні заняття та індивідуальні вправи. Опанування теорії та практики позитивного мислення, уникання негативних чинників, що призводять до стресу, уміння розслаблятися та почуття гумору, позитивна атмосфера в колективі та підтримка з боку керівництва, вміння переключатись та відпочивати, спілкування з близькими та друзями – ось основні складові зменшення впливу стресу на педагогів та найкраща профілактика синдрому «професійного вигорання».

ВИСНОВКИ

Представлені у магістерській роботі результати дослідження засвідчують особливу актуальність проблеми реалізації державної освітньої політики як на рівні країни, так і регіону, що обумовлює необхідність поглиблення теоретичних і методичних основ її оцінки та розробки дієвих заходів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування системи освіти. Найважливіші результати дослідження дозволяють зробити ряд висновків:

1. В сучасних умовах рівень розвитку освіти та освітній рівень населення є вирішальним фактором, що впливає на формування соціально-економічного розвитку регіону та забезпечення його конкурентоспроможності. Враховуючи зазначене, в роботі проведено аналіз спеціальної літератури, який дозволив визначити, що державна освітня політика – це офіційно визначена, організована й цілеспрямована діяльність держави та підпорядкованих їй установ, спрямована на функціонування і подальший розвиток системи освіти як провідного інституту демократичного суспільства, найпершим завданням якої на сучасному етапі є досягнення сучасної якості освіти, її відповідність актуальним і перспективним потребам особи, суспільства й держави.

2. Д о с л і д ж е н н я є в р о п е й с ь к о г о д о с в і д у р е а л і з а ц і ї д е р ж а в н о ї о с в і т н ь о ї п о л і т и к и , д о з в о л и в в с т а н о в и т и , щ о в р о з в и н у т и х к р а ї н а х а п р о б о в а н і р і з н і м o d e л і у п r a в л і n n я o c в і t o ю : р и н к o в a , с o ц і a л ь н a т a c e n t p a л ь н o є в р o п e й с ь к a , я к a з a c н o в a н a н a п o є d n a n n і р и c р и н к o в o ї т a c o ц і a л ь н o ї m o d e л e й o c в і t н ь o ї п o л і t и k и . С e р e d і n ш и x c и c t e m o c в і t и н a й б і л ь ш и й і n t e р e c п р e d c t a в л я є р e ф o p m a п o л ь с ь к o ї c и c t e m и o c в і t и , н a п і d c t a в і ї a n a л і з y c ф o p m y л ь o в a н o o c н o в н і п o л o ж e n n я щ o d o ї ї м o ж л и в o г o в и k o р и c t a n n я в У к p a ї н і я к н a з a г a л ь н o д e p ж a в н o м y (d e c e n t p a л і z a ц і я , п і d x o d и t o ф і n a n c y в a n n я n a р і в н і o p g a n і в м і c c e в o г o c a m o в p я d y в a n n я , p o з p o б л e n n я

змісту навчальних програм, підвищення кваліфікації спеціалістів як в окремих галузях, так відповідно й управлінців у сфері освіти, забезпечення прозорих механізмів контролю за якістю освіти), так і на рівні органів місцевого самоврядування і на рівні закладів освіти. Зазначені положення можуть успішно використовуватись при реформуванні вітчизняної системи освіти, що сприятиме покращенню якості освіти.

3. Здійснення комплексної оцінки сучасного стану реалізації державної політики в галузі освіти Хмельницької області дало змогу визначити ряд проблем в управлінні системою освіти, основними з яких є: невисока якість управління через відсутність послідовної освітньої політики держави, політичну заангажованість керівників органів освіти та суб'єктивізм кадрових призначень, відсутність прозорості, низький рівень залучення громадськості до процесу прийняття рішень, недостатність фінансування. Крім того, визначено особливості формування та функціонування мережі освітніх закладів області, на основі чого здійснено оцінку ефективності реалізації регіональної освітньої політики Хмельницької області. Встановлено, що регіон володіє достатньо потужною мережею освітніх закладів різних рівнів, однак за останні роки спостерігається погіршення показників їх

функціонування, зокрема зменшення чисельності учнів (студентів), скорочення науково-педагогічних працівників, повільний розвиток матеріально-технічної бази.

4. Враховуючи виявлені в ході дослідження проблеми освіти Хмельницької області, визначено стратегічні напрями та пріоритети реалізації державної політики в галузі освіти на національному та регіональному рівнях, основними з яких є: оновлення нормативно-правової бази, вдосконалення структури системи освіти, модернізація змісту та системи управління освітою, забезпечення моніторингу та оцінювання якості освіти, окреслено основні поточні цілі, яких необхідно досягнути у рамках кожного пріоритетного напрямку. Обґрунтовано, що велика кількість нормативно-правових актів у сфері освіти потребує їх систематизації у формі кодифікації, розробка та прийняття Кодексу освіти України є необхідною та дозволить узгодити всі питання щодо регламентації освітніх процесів держави та регіоні. Доведено, що вдосконалення сучасної структури системи освіти дозволить забезпечити оптимальні умови для функціонування та розвитку системи освіти і всіх її підсистем; реалізацію різноманітних освітніх моделей, існування навчальних закладів різних типів і форм власності, різноманітних форм та засобів отримання освіти.

5. Обґрунтовано доцільність проведення системного моніторингу ефективності розвитку системи освіти регіону, що дає можливість отримувати на високому якісному рівні об'єктивну оцінку результативності здійснюваних заходів, визначити потенційні можливості розвитку освіти та оперативно вносити корекцію у процес управління, тим самим створюючи умови для його оптимізації. Враховуючи зазначене, у роботі запропоновано модель моніторингу розвитку системи освіти регіону, що включає цілі, завдання, пріоритетні напрями, засоби та методи здійснення. Зокрема

визначено, що ефективність проведення моніторингу потребує розробки системи чітких критеріїв та показників, що враховують особливості освітньої сфери та спроможні адекватно віддзеркалювати ступінь досягнення заявлених пріоритетів розвитку системи освіти. Згідно запропонованого у роботі підходу такі показники об'єднані у чотири групи: показники якості освіти, доступності освітніх послуг, функціонування освітніх закладів, задоволеності споживачів освітніх послуг. Для кожної групи наведено приклади показників, які комплексно характеризують особливості розвитку освітнього потенціалу регіону та можуть бути використані суб'єктам управління для оцінки ефективності функціонування як освітнього комплексу в цілому, так і його елементів. Зроблено аналітичний прогноз деяких з цих показників, запропоновано шляхи досягнення прогнозних результатів. Запропонований підхід дозволяє проаналізувати стан освітньої галузі; визначити основні проблеми та фактори впливу на тенденції розвитку системи освіти та якості освіти; прогнозувати позитивні тенденції зростання якісних показників; визначити пріоритетні напрями подальшого розвитку системи державного управління освітою тощо.

6. Проаналізовано причини поширення «синдрому професійного вигорання» серед освітян, визначені стадії та симптоми цього процесу. В роботі представлена методика психодіагностики педагогів, за допомогою якої проводиться робота по виявленню цієї проблеми, проаналізовано її результати. Доведено значення профілактики емоційного вигорання та запропоновано шляхи її здійснення.

Таким чином, сформульовані положення і висновки роботи створюють основу для подальшого теоретичного та прикладного дослідження проблеми реалізації державної політики в галузі освіти. Окремі напрацювання, на нашу думку, можуть бути враховані та використані при розробці цільових програм та планів розвитку системи освіти Хмельницької області, зокрема при визначенні перспективних напрямів нарощування та ефективного використання системи освіти, при внесенні змін і доповнень до чинного

законодавства, підзаконних нормативно-правових актів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична доповідь про стан моніторингу якості освіти в Україні / МБО «Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти»; [І.І.Бабин, Л.М.Гриневич, І.Л.Лікарчук та ін.]; за заг. ред. І.Л.Лікарчука. – К.: МБО «Центр тестових технологій і моніторингу якості освіти»; Х.: Факт, 2017. – 96 с.
2. Андрущенко В. П. Освітня політика (огляд порядку денного) / В. П. Андрущенко, В. Л. Савельєв. – К.: «МП Леся», 2015. – 368 с.
3. Андрейчук С. К. Державне управління реформуванням вищої освіти в Україні в контексті Болонського процесу: автореф. дис. к.держ.упр. : спец. 25.00.01 “Теорія та історія державного управління” / С. К. Андрейчук. – Львів, 2007. – 21 с.
4. Бесчастний В. М. Пріоритети подальшого розвитку державного управління в галузі освіти / В. М. Бесчастний // Держава та регіони. – 2018. – №4. – С. 14-18. – (Серія: Державне управління).
5. Вавринчук М.П. Вища освіта України і Болонський процес : навч. посіб. / М.П.Вавринчук, Поліграфіст-2, 2012. – 252 с.
6. Вахович І., Іщук Л. Стан і проблеми вищої освіти в Україні / І.Вахович, Л.Іщук // Економіка та управління народним господарством. - 2016. – № 1(151). - С.63-69.
7. Величко Н. О. Індикатори ефективної діяльності професійно-технічних навчальних закладів як інструментарій моніторингу якості і доступності освітніх послуг: [метод. рекомендації] / Н. О. Величко, Л. А. Майборода, І. М. Савченко та ін. ; за

- заг. ред. І. М. Савченко. - К. : Прінт, ВІАЦ, 2015. - 37 с.
8. Вільчинська Н. Освітня політика Європейського Союзу: соціально-політичний аналіз / Н. Вільчинська // Гілея : [наук. вісн.] : зб. наук. пр. / голов. ред. В. М. Вашкевич. — К. : ВІР УАН, 2016. — Вип. 55 (12). — С. 573-581.
  9. Гриневич Л.М. Тенденції децентралізації управління базовою освітою в сучасній Польщі : автореф. дис... канд. пед. наук : 13.00.01 / Л.М. Гриневич. – Інституту педагогіки АПН України. - К., 2005. - 20 с.
  10. Грищенко Л. О. Застосування моніторингових досліджень в управлінні якістю освіти / Л. О. Грищенко // Упр. шк. - 2016. - № 4. - С. 17-20.
  11. Державне управління у сфері освіти: конспект лекцій з дисциплін нормативної частини магістерської програми за спеціальністю “Державне управління у сфері освіти” / авт. кол.: Н. Г. Протасова, С. В. Крисюк, Т. О. Лукіна та ін.; за заг. ред. Н. Г. Протасової. – К.: НАДУ, 2012. – 60 с.
  12. Державна Національна програма «Освіта»: Україна ХХІ століття : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 29 трав. 1996 р. №576.– Режим доступу : <http://expert-ua.info/document/archivebp/law3dwjcu/index.htm>
  13. Дзвінчук Д. І. Освітня складова соціогуманітарної політики держави / Д. І. Дзвінчук, А. В. Мазак, Г. Є. Стасюк // Гілея : науковий вісник : збірник наукових праць : філософія, політологія, історія. Українська академія наук, Національний педагогічний університет ім. М. П. Драгоманова. – К. : Світогляд, – 2011 – Вип. 44 (2). – 393 с.
  14. Дзвінчук Д. І. Вища освіта України – європейський вимір: стан, проблеми, перспективи / Д. І. Дзвінчук // Вища школа. – 2016. – №6. – С. 92-96.

15. Дніпров О. Концептуальні засади розвитку освіти України / О.Дніпров // Вища школа. – 2014. – № 7. – С. 7–12.
16. Домбровська С.М. Механізми впровадження Болонського процесу як одного з напрямів державної освітньої політики /С. Домбровська // Теорія та практика державного управління. – 2013. – № 2. – С. 15–20.
17. Домбровська С.М. Сучасні технології впровадження інноваційних державних механізмів реформування системи освіти в Україні /С. Домбровська // Університетські наукові записки. – 2013. – № 2(46). – С. 5–11.
18. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України; голов. ред. В. Г. Кремінь. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
19. Єрмакова Т. Г. Основні напрямки регіональної освітньої політики // Вісник. – Львів, 2016. – Вип. 4. – С.273–282.
20. Єльнікова Г.В. Моніторинг як ефективний засіб оцінювання якості загальної середньої освіти в навчальному закладі / Г.В.Єльнікова, З.В.Рябова. –К.: Обрії. – 2018. – №1 (26). –С. 5-12.
21. Єрмола А. Державна система моніторингу якості освіти – необхідна умова трансформаційних процесів освітянської сфери / А. Єрмола // Освіта і упр. – 2015. – Т. 8, чис. 1. – С. 100–103.
22. Журавський В. С. Державна освітня політика: поняття, системність, політичні аспекти /В. С. Журавський // Правова держава : щорічник наукових праць. – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАНУ, 2003. – Вип. 14. – С. 20–30.
23. Зайчикова Т.В. Особливості прояву та детермінанти синдрому «професійного вигорання» у педагогічних працівників // Актуальні проблеми психології. - Том 1.: Соціальна психологія. - Психологія управління. Організаційна психологія.: 36. Наукових праць Інституту психології ім. Г.С.Костюка АПН України. - К., 2013. - Ч. 9. - С 103.
24. Заходи щодо реалізації Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), затверджені Постановою Кабінету Міністрів

- України від 3 листоп. 1993 р. №896. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF/page2>
25. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
  26. Закон України «Про дошкільну освіту» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-14>
  27. Закон України «Про загальну середню освіту» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/651-14>
  28. Закон України «Про позашкільну освіту» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1841-14>
  29. Закон України «Про професійно-технічну освіту» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/103/98-%D0%B2%D1%80>
  30. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
  31. Закон України «Про фахову передвищу освіту» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=65599
  32. Зигало О. А. Державна освітня політика як стратегічний пріоритет розвитку України // Демократичне врядування: наука, освіта, практика. – К., 2009. – Т. 4. – С. 109-112.
  33. Іванюк І. В. Освітня політика : навч. посіб. / І. В. Іванюк. – К. : Таксон, 2006. – 226 с.
  34. Індикатори ефективної діяльності професійно-технічних навчальних закладів як інструментарій моніторингу якості і доступності освітніх послуг: метод. рек. / Н.О. Величко, Л.А.Майборода, І.М.Савченко та інш. // За заг. ред. І.М.Савченко – К. : Прінт, ВІАЦ, 2019. – 37 с.
  35. Карпуленко М.О. Модернізація системи управління вищою освітою в Польщі в контексті інтеграції до європейського освітнього простору / М.О. Карпуленко // Педагогіка. Наукові праці. – Вип. 99. – Т. 112. – С. 43 – 47.

36. Качур О. Профілактика професійного вигорання у закладах освіти // Психолог, №40 (424), жовтень, 2015. – с.3-7.
37. Кирик Г. В. Розвиток якості освіти як основного принципу державної освітньої політики // Теорія та практика державного управління. — Х., 2015. — Вип. 4 (31). — С.289–296.
38. Кравченко В. В. Державна політика у галузі шкільної освіти /В. В. Кравченко // Енциклопедичний словник з державного управління [уклад. :Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко та ін. ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна]. – К. : НАДУ, 2010. – С. 145.
39. Конституція України. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
40. Клепко С. Ф. Освітня політика в Україні : від латентності до прозорості / С. Ф.Клепко // Розвиток демократії і демократична освіта в Україні : IV міжнародна конференція, м. Ялта 28 – 30 вересня 2016 р. / НПУ ім. М.П. Драгоманова, Харківський нац. ун-т внутр. справ, Ін-т вищої освіти АПН України, Українсько-канадський проект «Розбудова демократії». – Київ : НПУ, 2016. – С. 423 – 429.
41. Клепко С. Ф. Освітня політика як репрезентація знань // Соціально-гуманітарні вектори педагогіки вищої школи. — Х., 2015. — С. 23–29.
42. Красняков Є. В. Державна політика в галузі освіти України в контексті реалізації освіти для демократичного громадянства і прав людини /Є. В. Красняков // Віче. – 2016. – № 13. – С. 23–25.
43. Красняков Є. В. Державна освітня політика: сутність, поняття, системність, історико-політичні аспекти /Є. В. Красняков // Віче. – 2017. – № 20. – С. 21–24.
44. Красняков Є. Формування державної політики в галузі освіти України на загальнодержавному рівні / Є. В. Красняков // Вісник державної служби України. – 2016. - №3, - С. 19-24.

45. Кремень В.Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. — К.: Грамота, 2005. – 448с.
46. Комарова О.А. Особливості формування випереджального рівня освітнього потенціалу суспільства / О.А. Комарова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Ech/2011_9-10/2011_9_10/57_60.pdf Назва з екрану.
47. Кухарчук П. М. Проблеми розвитку державної регіональної освітньої політики // Демократичне врядування: наука, освіта, практика. — К., 2017. — Т. 4. — С.94–96.
48. Левківський К. Якісна освіта – запорука самореалізації особистості // Вища школа - 2017.- № 1.- С.5-13.
49. Луговий В. І. Державна політика і управління в освіті /В. І. Луговий // Десять років становлення (досвід досліджень, розробок і впроваджень у сфері державного управління). – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 356 с.
50. Лук'янов В. Нововведення в освітній сфері : сучасний стан і проблеми/ В. Лук'янов //Голос України. - 2019. - N155/20 серп./ . - С. 7.
51. Лунячек В.Е.Призначення кадрів у сфері освіти: необхідність зміни процедури [Електронний ресурс] / В.Е.Лунячек / Освітній портал. – Режим доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/139-priznachennya-kadriv-u-sferi-osviti-neobkhidnist-zmini-protseduri>
52. Лунячек В.Е. Державне управління освітою / Вадим Едуардович Лунячек. – Харків : Гімназія, 2010. – 286 с.
53. Мисюра Т.М. Болонський процес в контексті євроінтеграції освіти/ Т.Мисюра //Мультиверсум. Філософський альманах. - 2012. – N8. - С. 41-45.
54. Моніторинг розвитку професійно-технічної освіти: метод. реком. / Н.О. Величко, І.М. Савченко, В.В. Ягупов / За ред. Т.В. Волкової. – К.: Інститут ПТО НАПНУ, 2015. – 196 с.
55. Моніторинг якості освіти: становлення та розвиток в Україні: Рекомендації з освітньої політики / кол. авт.: О.Локшина, Т.Лукіна, В.Лунячек та ін. ; за заг. ред. О.І.Локшиної. – К. : К.І.С., 2004. – 160 с.

56. Мадзігон В., Вачевський М. Реформа освіти у руслі Болонського процесу та управління якістю безперервної освіти / В. Мадзігон, М. Вачевський // Вища школа. - 2011. – №3. - С.19-24.
57. Мельник Я. Тенденції розвитку державної освітньої політики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/putp/2012-3/doc/2/04.pdf>
58. Модернізація галузевих стандартів вищої освіти та розвиток магістерських програм у галузі знань «Державне управління»: матеріали щоріч. наук.-практ. конф. за міжнар. участю (Київ, 24-25 жовт. 2013 р.) / за заг. ред. Ю. В. Ковбасюка, К. О. Ващенко, М. М. Білинської. - К.: НАДУ, 2013. - 364 с.
59. Національна доктрина розвитку освіти // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002>
60. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки: затверджена Указом Президента України від 25.06.2013 №344/2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua./documents/15828.html>.
61. Ніколаєнко С. М. Стратегія розвитку освіти: початок ХХІ століття / С. М. Ніколаєнко. – К.: Знання, 2006. – 253 с.
62. Обласна програма розвитку освіти «Опікуємося освітою» на 2017 –2020 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.adm-pl.gov.ua/sites/default/files/programa_opikuiemosya_osvitoyu_ostatochn.pdf.
63. Огнев'юк В. О. Університетська освіта України в контексті перспектив Європейської інтеграції. // Віче. – 2015. – № 20.
64. Оцінювання державної політики і програм: конспект лекцій до навч. дисципліни / уклад.: В.А.Ребкало, Ю.Д. Полянський. – К.: Вид-во НАДУ, 2005. – 72 с.
65. Панич О. Зовнішня оцінка якості вищої освіти в Україні: що може бути змінено? [Електронний ресурс] / О.Панич / Освітній портал. – Режим

- доступу: <http://education-ua.org/ua/articles/430-zovnishnya-otsinka-yakosti-vishchoji-osviti-v-ukrajini-shcho-mozhe-buti-zmineno>
66. Пономаренко В. М. Політика освітніх реформ в Україні // Гілея: наук. вісн. – К., 2018. – Вип. 32. – С.220-227.
  67. Поступна О.В. Механізми державного управління вищою освітою України/ О.Поступна // Стратегічні пріоритети. - 2016. - №1. - С.107-111.
  68. Про Державну національну програму «Освіта» («Україна XXI століття») : затверджена Постановою Кабінету Міністрів України від 3 листоп. 1993 р. № 896. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
  69. Професійні захворювання та їхня профілактика / упоряд. А.В.Флобойм. – К.: Шк. Світ, 2011. – 104 с. –
  70. Приходько І. П. Основні етапи розвитку державного управління системою вищої освіти в аграрному секторі [Електронний ресурс] / І. П. Приходько // Науковий вісник Академії муніципального управління : зб. наук. пр. Серія “Управління”. – 2015. – Вип. 4. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Nvamu_upravl/2010_4/26.pdf.
  71. Радченко О. Державне регулювання розвитку приватного сектора системи освіти України: сучасний стан дослідження проблеми // Вісник НАДУ. - 2006.- № 2.- С.445-454.
  72. Реформа системи освіти і науки [Електронний ресурс] / Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/reformi/rozvitok-lyudskogo-kapitalu/reforma-osviti>
  73. Сікорська І. М. Удосконалення державного управління вищою освітою в контексті європейської інтеграції : автореф. дис. к.держ.упр. : спец. 25.00.02 «Механізми державного управління»/ І. М. Сікорська. – Донецьк, 2006. – 26 с.
  74. Синдром «професійного вигорання» та професійна кар’єра працівників освітніх організацій: гендерні аспекти / За ред. С.Д.Максименка, Л.М.Карамушки, Т.В.Зайчикової. - К., 2006. - 365 с.

75. Стратегія реформування освіти в Україні : Рекомендації з освітньої політики. – К. : К.І.С., 2003. – 296 с.
76. Скоропад І.С. Витрати державного бюджету на освіту / О.В. Комарчин, І.С. Скоропад // Науковий вісник НЛТУ України. - 2017. – Вип. 21.7. – С. 364–369.
77. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти. – К.: Ленвіт, 2016. – 35 с.
78. Таланова Ж. Запровадження три циклової структури вищої освіти / Ж.Таланова // Вища школа. – 2014. – № 3-4. – С. 7–23.
79. Тарасова І.І. Інноваційний процес у науці та освіті при формуванні економіки знань / І.Тарасова // Економіка АПК. – 2018. – № 2. – С. 76–79.
80. Тимошенко О. І. Освіта України в контексті розвитку світових освітніх тенденцій / О. І. Тимошенко // Вища освіта України. - 2016. - №. 3. - С. 90-97.
81. Хохленко О. Регулятивні механізми в системі забезпечення та розвитку вищої освіти в Україні / О.Хохленко // Адміністративне право. – 2017. – № 12. – С. 106–107.
82. Хохленко О. Нормативно-правове регулювання освіти в Україні / О.Хохленко // Адміністративне право. – 2012. – № 4. – С. 71–73.
83. Хохленко О. Освітній ринок як ринок послуг: стан, перспективи розвитку / О.Хохленко // Адміністративне право. – 2018. – № 2. – С. 135–136.
84. Шаповал В. Підготовка фахівців у науковій та освітній галузях державного управління як чинника державотворення / Володимир Шаповал // Вища освіта України. – 2016. – №. 2. – С. 85–88.

85. Шаповал Р.В. Правове регулювання освіти в Україні // Форум права. – 2017. – №1. – с.1110–1115 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11srvovu.pdf>.
86. Швидун В.М. Поняття та сутність категорії «державна освітня політика» / В.Швидун // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2018. – № 3(14). – С. 45–53.
87. Шевчук А.В. Регіональні системи освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ird.gov.ua/vid_3/vid3_2013_m1_ShevchukA_s1-50.pdf.

Додаток А**Психодіагностика педагога.****Синдром «емоційного вигорання» вчителя****(за Х.Маслач)**

Інструкція. Вам пропонується ряд тверджень, за кожним висловіть свою думку. Для оцінки ступеня своєї згоди з твердженням використовуйте шкалу: +2 – «так»; +1 – «скоріше так»; 0 – «не знаю»; -1 – «скоріше ні»; -2 – «ні».

1. Іноді мені здається, що результати моєї роботи не варті тих зусиль, що я витрачаю.
2. Я впевнений, що моя робота потрібна людям.
3. Через утому чи напругу я приділяю своїм справам менше уваги, ніж потрібно.
4. Я вмію знаходити правильне рішення в конфліктних ситуаціях, що виникають при спілкуванні.
5. Я не відчуваю підтримки батьків своїх учнів.
6. Незважаючи на труднощі, інтерес до роботи зберігається, моя робота приносить мені багато радості.
7. Я відверто втомився від проблем, з якими доводиться мати справу на роботі.
8. Я часто радію, що моя робота приносить користь дітям.
9. Я помилився у виборі професії (займаю не своє місце).
10. Я звичайно виявляю цікавість до учнів і крім того, що стосується уроку.
11. У мене багато планів на майбутнє в моїй професії, і я вірю і їхнє здійснення.
12. Я постійно відчуваю підтримку в роботі від своїх колег.
13. Вранці я відчуваю втому та небажання йти на роботу.

14. Учням я приділяю багато уваги, але й отримую достатньо віддачі від них.
15. Робота приносить мені усе менше задоволення.
16. Я б змінив місце роботи, якби була можливість.
17. Бувають дні, коли мій емоційний стан погано позначається на результатах роботи.
18. Я легко можу створити атмосферу доброзичливості та співробітництва в колективі.
19. Наша робота низько оцінюється суспільством, непрестижна.
20. Після роботи на якийсь час хочеться усамітнитися.
21. Моя робота погано на мене вплинула – притупила емоції, зробила нервовим.
22. Мої вимоги до виконуваної роботи вищі, ніж результат, якого реально досягаю в силу обставин.
23. Ситуація на роботі мені здається дуже напруженою, важкою.
24. Зазвичай я кваплю час: швидше б робочий день скінчився.
25. Під час роботи я відчуваю приємне поживлення.
26. Моє бажання навчити школярів не знаходить у них підтримки.
27. Мені здається, що я занадто багато працюю.
28. Останнім часом я став більш «холодним» до тих, з ким працюю.
29. Останнім часом мене переслідують невдачі.
30. Якби в мене була інша робота, я був би більш щасливим.
31. Я часто працюю через силу.
32. Завдяки своїй роботі я вже зробив у житті багато цінного.
33. Працюючи з учнями, ніби ставлю «екран», що захищає мене від негативних емоцій.
34. Після роботи я відчуваю себе, як «вичавлений лимон».
35. Мені здається, що колеги все частіше перекладають на мене свої проблеми та обов'язки.

Ключ.

Далі підраховується загальна сума балів у рядках. Знак (-) перед номером означає, що відповідь «так» (+) чи «ні» (-) треба замінити на протилежну. Далі підраховується алгебраїчна сума балів у рядках. Чим вищий підсумковий бал у рядку, тим вища виразність цього симптому «емоційного вигорання».

1. Незадоволеність собою: +1,-8,+15,+22,+29.
2. Загнаність у клітку: -2,+9,+16,+23,+30.
3. Редукція професійних обов'язків: +3,-10,+17,+24,+31.
4. Редукція особистих досягнень: -4,-11,-18,-25,-32.
5. Відсутність соціальної підтримки: +5,-12,+19,+26,+33.
6. Емоційна спустошеність: -6,+13,+20,+27,+34.
7. Особиста відчуженість (деперсоналізація): +7,-14,+21,+28,+35.

Бланк для відповідей

1		8		15		22		29	
2		9		16		23		30	
3		10		17		24		31	
4		11		18		25		32	
5		12		19		26		33	
7		13		20		27		34	
9		14		21		28		35	

Виконав: студент магістратури за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування заочної форми навчання

_____ Оксана ТКАЧЕНКО

Науковий керівник:
Старший викладач

_____ Юрій МАРУЩИН

Робота допущена до захисту:
Завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, д.держ.упр., доцент

_____ Едуард ЩЕПАНСЬКИЙ